

**VYSOKÁ ŠKOLA EVROPSKÝCH A REGIONÁLNÍCH
STUDIÍ, O. P. S., ČESKÉ BUDĚJOVICE**

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

**KRIMINALITA DĚTÍ A MLÁDEŽE VE STŘEDOČESKÉM
KRAJI, JEJÍ PŘÍČINY A DŮSLEDKY**

Autor práce: Tomáš Vondrák, DiS.

Studijní obor: Bezpečnostně právní činnost ve veřejné správě

Forma studia: Kombinovaná

Vedoucí práce: doc. Dr. Mgr. Lubomír Pána, PhD.

Katedra: Právních oborů a bezpečnostních studií

2012

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci vypracoval samostatně, na základě vlastních zjištění a s použitím odborné literatury a materiálů uvedených v této práci.

Souhlasím, aby práce byla uložena v knihovně Vysoké školy evropských a regionálních studií v Českých Budějovicích a zpřístupněna v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění.

.....

Tímto bych chtěl poděkovat vedoucímu bakalářské práce doc. Dr. Mgr. Lubomíru Pánovi, PhD., za cenné rady, připomínky, trpělivost a především za metodické a odborné vedení práce.

ABSTRACT

VONDRÁK, T. *Kriminalita dětí a mládeže ve Středočeském kraji, její příčiny a důsledky: bakalářská práce*. České Budějovice: Vysoká škola evropských a regionálních studií, o. p. s., 2012. 62 s. Vedoucí bakalářské práce: doc. Dr. Mgr. Lubomír Pána, PhD.

Klíčová slova: delikvence, děti, kriminalita, mládež, prevence.

Bakalářská práce pojednává o kriminalitě dětí a mladistvých v České republice. Jejím účelem je prezentování jevu kriminality u dětí a mládeže jakožto jevu nežádoucího a pro společnost zatěžujícího. Práce ukazuje na možné příčiny vzniku tohoto negativního společenského jevu. Jsou v ní zmíněna rizika, která hrozí dětem a mladistvým ve společnosti a vliv společnosti na mravní a morální vývoj dětí a mládeže. Práce vymezuje i okruh oblastí, ve kterých je uplatňována prevence kriminality, strukturu prevence a způsob jejího organizování. Dále popisuje důsledky, které pro děti a mladistvé vyplývají z jejich protiprávního jednání a zkoumá vývojové trendy na úseku kriminality dětí a mladistvých ve Středočeském kraji v uplynulých letech.

ABSTRACT

VONDRÁK, T. Children and youth crime in the Central region, its causes and consequences: bakalářská práce. České Budějovice: The College of European and Regional Studies, o. p. s., 2012. 62 p. Supervisor: doc. Dr. Mgr. Lubomír Pána, PhD.

Key words: delinquency, children, criminality, youth, prevention.

The bachelor thesis deals with the criminality of children and youth in the Czech Republic. Its purpose is to present the effect of criminality of children and youth as an unwanted and for society burdening phenomenon. The thesis points out the possible causes of this negative social effect. It mentions the risks that threaten the children and youth in society and the influence of the society to a moral and ethical development of children and youth. The thesis also defines a range of areas in which the crime prevention is applied, the structure of prevention and a method of its organizing. Further, it describes the consequences which are arising for children and youth from their illegal actions and examines the development trends in the section of criminality of children and youth in Central Bohemian region in recent years.

OBSAH

ÚVOD.....	7
1 CÍL A METODIKA BAKALÁŘSKÉ PRÁCE	9
2 ZÁKLADNÍ POJMY	11
3 PŘÍČINY A FAKTORY OVLIVŇUJÍCÍ VÝSKYT KRIMINALITY U DĚTÍ A MLADISTVÝCH	13
3.1 Biologické faktory	13
3.2 Psychické faktory	14
3.3 Sociální faktory	15
3.3.1 Výchova dětí v rodině a ve škole	15
3.3.2 Volný čas, jeho trávení a s tím spojená rizika	17
3.3.3 Vliv médií, televize a internetu na rozvoj osobnosti dětí a mládeže	19
4 PREVENCE KRIMINALITY VE STŘEDOČESKÉM KRAJI, STRUKTURA, AKTIVITY A ZPŮSOB ORGANIZOVÁNÍ	21
4.1 Sociální prevence a její programy	21
4.2 Situační prevence a prevence viktimmnosti	23
4.3 Úrovně preventivních aktivit na primární, sekundární a terciární úrovni	25
4.4 Organizování prevence	26
5 DŮSLEDKY VYPLÝVAJÍCÍ PRO MLÁDEŽ Z JEJÍHO PROTIPRÁVNÍHO JEDNÁNÍ	31
5.1 Trestní zákoník a zákon o soudnictví ve věcech mládeže	31
5.2 Ukládání opatření, druhy opatření a jejich důsledky pro mladistvé	40
5.3 Řízení ve věcech dětí mladších 15 let	47
6 VÝVOJ KRIMINALITY U DĚTÍ A MLADISTVÝCH VE STŘEDOČESKÉM KRAJI V POSLEDNÍCH LETECH	50
6.1 Kriminalita ve Středočeském kraji v letech 2008 – 2010	50
6.2 Porovnání vývoje kriminality ve Středočeském kraji s vybranými regiony ČR	51
6.3 Odůvodnění vývoje a poznatky pro praxi	54
ZÁVĚR	56
SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ	59

ÚVOD

Kriminalita a delikvence u dětí a mladistvých je jedním z velice závažných sociálně patologických jevů. Kriminalitou rozumíme výskyt chování, které je ve společnosti trestné. Jde o souhrn trestných činů, které se vyskytly či vyskytují, a za které se ukládají tresty a sankce dle trestního zákoníku. Delikvence je pak širším pojmem, kdy se jedná o nepřijatelné chování z hlediska společnosti, které se netýká jevu kriminality. Patří sem například přestupky či trestná činnost dětí a mládeže. Delikvence je společensky nepřijatelný a nebezpečný čin, kterým jsou porušovány právní normy. Kriminalitu dětí a mladistvých je tedy třeba chápat jako současné aktuální téma a především problém dnešní moderní společnosti

Prioritou společnosti je především prevence kriminality u dětí a mládeže. Základním činitelem, působícím na mravní a morální vývoj dětí a mládeže, je rodina a výchova dětí v ní. Vztahy a vazby dítěte s matkou, otcem a popřípadě dalšími sourozenci jsou klíčovým činitelem vývoje osobnosti dítěte. Funkční rodinu a výchovu dítěte v rodině nelze ničím nahradit. Na rodinnou výchovu pak potažmo navazuje výchova ve školním zařízení. Prevence kriminality ve škole je velmi důležitá nejen proto, že se jedná o významný druh pomoci mládeži na pomyslném životním a společenském startu, ale mimo jiné i proto, že podle policejních statistik neustále narůstá delikvence dětí mladšího školního věku a pubescentů, čili žáků mladších patnácti let. Přednáškám na téma prevence kriminality se ve školách nevěnují dlouhodobě pouze učitelé během hodin občanské výchovy, ale též strážníci městských policií, státní policisté a pracovníci dalších státních institucí.

Při výchově dětí dále preventivně působí i různé státní a nevládní organizace. Vliv má také sociální politika státu, která přímo ovlivňuje systém vzdělání, zaměstnanost, stabilitu rodiny a další faktory podílející se přímo či nepřímo při výchově dítěte. Správná a funkční politika státu v oblasti výchovy dětí a mládeže je pak zárukou toho, že z dítěte vyroste právoplatný člen společnosti, který se bude ve společnosti chovat v souladu s právními normami a způsobem, který tato společnost vyžaduje.

Nedodržení správného způsobu chování ze strany mladistvých a dětí ve společnosti, porušení právních norem a povinností může společnost následně sankcionovat. V první

radě však přihlíží k osobě mladistvého pachatele jako k osobnosti, která se teprve vyvíjí, a tak prvotní snahou společnosti je mladistvého pachatele napravit a převychovat jej. Kdyby došlo i po opakovaném jednání ze strany dětí a mládeže k nápravě jednoho nebo jen několika málo jedinců, stále se to společnosti vyplatí. Investice spojené s nápravou vzniklých škod jsou pro společnost daleko větší zátěží, než investice do prevence kriminality mládeže.

Bakalářská práce je zpracována s využitím metod abstrakce, analýzy a komparace. Jejím cílem je popsat a vymezit jev kriminality u dětí a mladistvých jako jev pro společnost nežádoucí a zatěžující a navrhnout možné řešení problému. Dalším cílem je zmapovat příčiny vzniku kriminality u dětí a mladistvých a nastínit možnost jejich eliminace. Popsat důsledky, které pro děti a mladistvé vyplývají z jejich protiprávního jednání. Porovnat a zhodnotit vývojový trend na úseku kriminality ve Středočeském kraji v posledních třech letech a pokusit se jej odůvodnit. Účelem práce je i vymezit okruh oblastí, ve kterých je uplatňována prevence kriminality. Téma jsem si zvolil vzhledem ke skutečnosti, že jako policista obvodního oddělení policie České republiky přicházím poměrně často do styku s mládeží a dětmi páchajícími různé prohřešky méně či více závažné. V práci chci tedy zhodnotit získané poznatky a zkušenosti příslušníka Policie České republiky v oblasti kriminality mládeže.

1 CÍL A METODIKA BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

Cílem práce je prezentovat kriminalitu dětí a mladistvých v České republice jako jev společensky nežádoucí a jev pro společnost zatěžující. Kriminalita dětí a mladistvých bude dále popsána jako současné aktuální téma a problém dnešní moderní společnosti. V úvodu práce bude proveden aktuální náhled a shrnutí základního pojmosloví z dané oblasti. Práce má dále za účel zmapovat možné příčiny vzniku kriminality u dětí a mladistvých, navrhnout možnost jejich eliminace a potažmo tak možnost řešení problému. Z hlediska možných příčin vzniku kriminality u dětí a mládeže práce rozdělí příčiny ovlivňující vznik a výskyt kriminality na tři základní faktory a to faktory biologické, psychické a sociální.

Dalším cílem práce je vymezit okruh oblastí, ve kterých je uplatňována prevence kriminality v České republice, popsat strukturu prevence kriminality dětí a mladistvých a její dělení na prevenci sociální, situační a prevenci viktimmnosti. Dále budou v práci uvedeny jednotlivé úrovně preventivních aktivit na primární, sekundární a terciární úrovni a způsob organizování prevence v České republice.

Účelem práce je i zmínit důsledky, které pro děti a mladistvé vyplývají z jejich protiprávního jednání. Uvést základní ustanovení příslušných právních norem vztahujících se k dané problematice. Dále podrobně vyjmenovat a uvést jednotlivé postihy, které mládeži za její protiprávní jednání hrozí. V závěru práce bude porovnán a zhodnocen vývojový trend na úseku kriminality ve Středočeském kraji v posledních třech letech včetně možného odůvodnění.

Pro zpracování teoretické části budou použity metody pro práci s literaturou, zejména studium odborné literatury se zaměřením na danou problematiku, kdy dalšími významnými zdroji jsou i otevřené zdroje jako internet. V bakalářské práci budou užity některé metody vědecké práce. Práce bude zpracována s využitím metody abstrakce, se snahou proniknout do zkoumaného jevu a vyčlenit jeho podstatné části. Metody analýzy, rozebráním jednotlivých příčin vzniku kriminality u mládeže. Metody komparace, porovnáním trendů vývoje na úseku kriminality mládeže ve Středočeském kraji.

Abstrakce

Abstrakce je myšlenkový proces odlučující odlišnosti a zvláštnosti a zjišťující obecné, podstatné vlastnosti a vztahy.¹

Komparace

Komparace je vědecká metoda založená na přirovnání, srovnání, porovnání zkoumaného jevu.²

Analýza

Analýza je vědecká metoda založená na rozložení celku na jednotlivé části. Cílem analýzy je identifikovat podstatné a nutné vlastnosti jednotlivých částí celku, poznat jejich podstatu a zákonitosti. Jedná se o rozbor, rozklad, postup od abstraktního k konkrétnímu.³

¹ *Abstrakce* [online]. 2006 [cit. 24. 3. 2012]. Dostupný z www:
< http://slovník-cizichslov.abz.cz/web.php/hledat?typ_hledani=prefix&cizi_slovo=abstrakce>.

² *Komparace* [online]. 2006 [cit. 24. 3. 2012]. Dostupný z www:
< http://slovník-cizich-slov.abz.cz/web.php/hledat?typ_hledani=prefix&cizi_slovo=komparace>.

³ *Analýza* [online]. 2006 [cit. 24. 3. 2012]. Dostupný z www:
< http://slovník-cizich-slov.abz.cz/web.php/hledat?typ_hledani=prefix&cizi_slovo=anal%FDza>.

2 ZÁKLADNÍ POJMY

Kriminalita a delikvence u dětí a mládeže je jedním z velice závažných a společensky nebezpečných jevů. **Pojmem kriminalita** rozumíme výskyt chování, které je ve společnosti trestné. Jedná se o souhrn trestných činů spáchaných na určitém území za určité období.⁴ Za toto jednání se ukládají tresty a sankce dle trestního zákoníku **Kriminalitu** lze chápat jako nejextrémnější článek sociální patologie. Její zdroje spočívají v oblasti sociální a situační. V souvislosti s faktory sociálními hovoříme o příčinách a v souvislosti se situačními o příležitostech. Odstranění sociálních příčin je předmětem širokého pojetí sociální politiky (výchova, vzdělávání, osvěta, sociální zabezpečení, trh práce atp., ale také trestní politika), zatímco situační aspekty spočívají v eliminaci příležitostí k páchání trestné činnosti.⁵ **Delikvence** je pak širším pojmem, kdy se jedná o nepřijatelné chování z hlediska společnosti, které se netýká jevu kriminality. Patří sem například přestupky či trestná činnost dětí a mládeže. Delikvence je společensky nepřijatelný a nebezpečný čin, kterým jsou porušovány legislativní normy.⁶

Pojem **dítě** je používán a vymezen v různých právních normách. V souladu s Úmluvou o právech dítěte se dítětem rozumí osoba, která nedosáhla osmnáctého roku věku. V občanskoprávních předpisech se tato osoba nazývá **nezletilou**, a to za předpokladu, že zletilosti nenabyla dříve, což je podle platných právních norem České republiky možné pouze uzavřením manželství. Podle občanského zákoníku zletilost, tedy způsobilost vlastními právními úkony nabývat práv a brát na sebe povinnosti v plném rozsahu, vzniká dosažením osmnáctého roku věku. V trestně právních předpisech se dítětem rozumí osoba mladší osmnácti let, pokud trestní zákon nestanoví jinak. **Mladistvým** pak je osoba, která již dovršila patnáctý rok věku, avšak nepřekročila osmnáctý rok věku a je tedy relativně trestně odpovědná.

Mládež je skupina obyvatelstva ve věku od 15 do 24 let s charakteristickými rysy a vlastnostmi, specifickými zájmy a požadavky, hodnotovými orientacemi a dalším, které

⁴ SVATOŠ, R. *Kriminologie ve světle nového trestního zákoníku*. České Budějovice, 2010, s 15.

⁵ MATOUŠEK, O., KROFTOVÁ A. *Mládež a delikvence*. Praha, 2003, s. 56-58.

⁶ ČÍRTKOVÁ, L. *Policejní psychologie*. Plzeň, 2006, s. 98-99.

ji odlišují od ostatních věkových skupin. Její postoje, zájmy a požadavky závisí především od příslušnosti mladých lidí k sociální skupině.

Preventivní politika představuje strategii kontroly kriminality dětí a mládeže, jež spoléhá především na nerepresivní prostředky. Zabývá se eliminací sociálně patologických jevů a snižováním motivů a příležitostí k páčání trestných činů. Okruh subjektů preventivní politiky zahrnuje mimo orgány činné v trestním řízení, systém justice, policie, státní zastupitelství, soudy a vězeňství, které ovšem nehrají hlavní roli, i další instituce - například nerepresivní orgány veřejné správy, zájmová sdružení občanů, církve, podnikatelské subjekty a jednotlivé občany. Prevence kriminality je vedle represe součástí trestní politiky.⁷

Prevence kriminality není právním pojmem, i když se ve své podstatě opírá či vychází z právních dokumentů, jakými jsou například Ústava České republiky, Trestní řád, nebo Zákon o policii České republiky. Prevence kriminality dětí a mládeže je vymezena jako soubor opatření nerepresivního charakteru, který zahrnuje veškeré aktivity vyvíjené státními, veřejnoprávními i soukromoprávními subjekty, za účelem předcházení páčání kriminality a snižování obav z ní.⁸ Patří sem opatření, jejichž cílem či důsledkem je zmenšování rozsahu a závažnosti kriminality a jejích následků, ať již prostřednictvím omezení kriminogenních příležitostí nebo působením na potenciální pachatele a oběti trestných činů. Jedná se o opatření sociální prevence, situační prevence, včetně informování veřejnosti o možnostech ochrany před trestnou činností a pomoci obětem trestných činů. Prevence kriminality úzce souvisí s prevencí dalších sociálně patologických jevů, z nichž k nejdůležitějším patří nejrůznější formy závislostí.⁹

Mezi základní pojmy bychom samozřejmě mohli zařadit daleko více výrazů vztahujících se k problematice kriminality dětí a mládeže. Uvedené pojmy jsou ty základní a nejdůležitější, jejichž vysvětlení a objasnění postačí k pochopení dané problematiky a orientaci v ní.

⁷ *Prevence* [online]. 2011 [cit. 12. 10. 2011]. Dostupný z [www: <http://www.mvcr.cz/clanek/prevence-519728.aspx?q=Y2hudW09Ng%3d%3d >](http://www.mvcr.cz/clanek/prevence-519728.aspx?q=Y2hudW09Ng%3d%3d).

⁸ NIKL, J. *Sociálně patologické jevy u dětí a mládeže se zaměřením na jejich prevenci*. Praha, 2000, s. 36-38.

⁹ *Prevence* [online]. 2011 [cit. 12. 10. 2011]. Dostupný z [www: <http://www.mvcr.cz/clanek/prevence-519728.aspx?q=Y2hudW09Ng%3d%3d >](http://www.mvcr.cz/clanek/prevence-519728.aspx?q=Y2hudW09Ng%3d%3d).

3 PŘÍČINY A FAKTORY OVLIVŇUJÍCÍ VÝSKYT KRIMINALITY U DĚTÍ A MLADISTVÝCH

Faktory a příčiny ovlivňující vznik a výskyt kriminality u dětí a mladistvých, odborná literatura dělí do tří základních skupin a to na faktory¹⁰:

- biologické
- psychické
- sociální

3.1 Biologické faktory

Z hlediska biologického lze konstatovat, že se kriminálního chování dopouští častěji chlapci než dívky. Vzájemný poměr mezi chlapci a dívkami je cca 10:1. Důvodem je zejména to, že chlapci jsou více agresivní a sociálně draví za účelem seberealizace. Vyšší dravost a agresivita a chlapců může být do jisté míry ovlivňována mužským pohlavním hormonem testosteronem, který působí na fungování mozku. Způsob výchovy dívek je v každé společnosti pod větší kontrolou ze strany rodičů, škol, a dalších institucí spolupůsobících při výchově mládeže. Dívky mají více příležitosti vstřípit si postoje a zábrany k protispolečenskému chování. Chlapci mají naopak větší volnost, benevolenci a potažmo příležitost.¹¹ Vliv na jejich vývoj mají i vrstevníci, jejich okolí, vazby na partu a podobně. Tyto odlišnosti jsou dány kulturou, společností a příslušnost k pohlaví jen spouští příslušné sociální vlivy. Dále k biologickým faktorům patří i vrozené dispozice dané geneticky.¹²

Dědičnost je jedním z mnoha faktorů, které mají vliv na delikventní chování. V tomto směru může být genetická dispozice zodpovědná například za sníženou

¹⁰ NIKL, J. *Sociálně patologické jevy u dětí a mládeže se zaměřením na jejich prevenci*. Praha, 2000, s. 41

¹¹ MATOUŠEK, O., KROFTOVÁ A. *Mládež a delikvence*. Praha, 2003, s. 63-65.

¹² ČÍRTKOVÁ, L. *Policejní psychologie*. Plzeň, 2006, s 123-125.

sebekontrolu nebo hyperaktivní chování jedince.¹³ Prakticky všechny osobnostní vlastnosti a rysy, lidské postoje a zájmy jsou dědičné. Genetická vloha pak zvyšuje pravděpodobnost delikventního chování jedince. Není však 100% předpokladem vzniku delikventního chování mládeže. Ovlivňují ji další činitelé jako například vliv prostředí, rodiny, školy a jiných skupin.¹⁴

Trvalý neklid, kolísání pozornosti, neschopnost se soustředit, jsou znaky dětské poruchy, která se nazývá **lehká mozková dysfunkce**. Lze jí též nazývat jako syndrom hyperaktivity. K jejím příznakům patří zejména časté změny nálad, impulzivní chování, neschopnost jasně a zřetelně uložený úkol dovést do řádného a požadovaného konce. Tyto děti nemají dostatek zábran a nejsou schopny ovládat a řídit své jednání. To se projevuje jednak ve zvýšené aktivitě a nekontrolovaném chování. Příkladným znakem je například neposednost a řečnost. Dítě pak ve škole dosahuje většinou podprůměrných výsledků, i když často v psychologických testech podává výsledky naopak nad průměrem. Delikventní chování těchto dětí pak může být do jisté míry podmíněno i vlivem prostředí a chování okolí, do kterého se tyto děti nejsou schopny plnoprávně začlenit.¹⁵

3.2 Psychické faktory

Škála inteligence mezi delikventní mládeží je různá. Pohybuje se od mentální retardace až po genialitu. Všeobecně lze říci, že častěji se kriminálního chování dopouštějí děti, jejichž rozumové schopnosti jsou nižší. Tyto děti často nedokážou dobře posoudit situaci a zvážit důsledky svého jednání. Mezi delikventní a kriminální mládeží se pak vyskytuje vyšší počet osob trpící poruchou osobnosti. Jedná se o odchylky ve vztahu jedince k druhým, ke společnosti a k normám. Příkladem může být asociální porucha osobnosti, emocionální poruchy nebo vrozené dynamické vlastnosti osobnosti – temperament. U výrazně temperamentního jedince se projevují reakce

¹³ NIKL, J. *Sociálně patologické jevy u dětí a mládeže se zaměřením na jejich prevenci*. Praha, 2000, s. 40.

¹⁴ MATOUŠEK, O., KROFTOVÁ A. *Mládež a delikvence*. Praha, 2003, s. 63.

¹⁵ MATOUŠEK, O., KROFTOVÁ A. *Mládež a delikvence*. Praha, 2003, s. 68-69.

na podněty s vyšší pravděpodobností k poruchám chování a následné delikvenci či kriminálnímu chování.¹⁶

3.3 Sociální faktory

Při vytváření vzorců a pravidel chování jedince má nezastupitelný vliv rodina (její funkčnost, výchova, péče a působení). Pokud rodina selhává, může to mít negativní důsledky. Ztráta funkčního zázemí má značnou souvislost s recidivou kriminálního a delikventního chování. Dalším sociálním faktorem ovlivňujícím vývoj jedince je vliv vrstevnických part a skupin. Zde dochází k uspokojování potřeb sounáležitosti a seberealizace, ke kterému v rodině či škole nedochází. Příslušnost ke skupině s asociálním chováním zvyšuje riziko následného rozvoje poruch včetně kriminálního chování. Významným sociálním faktorem pro vznik kriminálního chování je i otázka trávení volného času.¹⁷

3.3.1 Výchova dětí v rodině a ve škole

Rodina je jedním ze základních činitelů, kteří se podílejí na výchově mládeže. Vztahy a vazby dítěte s matkou, otcem popřípadě dalšími sourozenci jsou klíčovým činitelem vývoje osobnosti dítěte. Funkční a dobře fungující rodinu a výchovu dítěte v rodině nelze ničím nahradit.¹⁸ Dříve platilo, že většina mladých delikventů pochází převážně z chudších a méně vzdělanějších rodin. V současné době je však znatelný nárůst kriminálního chování u dětí z dobře zabezpečených a situovaných rodin. Zde lze právě předpokládat, že rodina ve výchově selhává. Na výchovu potomka není čas, rodiče jsou příliš zaneprázdnění. Problémy v zaměstnání a osobním životě. Rodiče dítěti často poskytují komfort v podobě finančních prostředků a dalšího materiálního zabezpečení

¹⁶ ČÍRTKOVÁ, L. *Policejní psychologie*. Plzeň, 2006, s 85.

¹⁷ MATOUŠEK, O., KROFTOVÁ A. *Mládež a delikvence*. Praha, 2003, s. 62-63.

¹⁸ JEDLIČKA, R., aj. *Děti a mládež v obtížných životních situacích*. Praha, 2004, s. 128.

a předpokládají u takto zabezpečeného dítěte, že nebude strádat. Tím, ale i automaticky u dítěte počítají s bezproblémovým chováním přizpůsobeným společnosti a společenským pravidlům. U dětí z těchto finančně zajištěných rodin dochází k páčání trestné činnosti z jiných důvodů než u dětí z chudých rodin. Důvodem páčání trestné činnosti či delikventního chování může zde být například nuda nebo snaha na sebe upozornit. Tito jedinci mají téměř vše, po materiální stránce jsou zabezpečeni v maximální míře, ale po stránce citové strádají. Plně zaměstnaným rodičům by ve výchově mohly poměrně dobře pomoci například různé zájmové kroužky, jež bývají organizovány při Domech dětí a mládeže a podobných institucích. Je však třeba, aby rodiče dětem vhodný kroužek nejen vytipovali, ale aby i dohlíželi na jejich pravidelnou docházku a celkově je, samozřejmě v rámci svých finančních a časových možností, v jejich aktivitě podporovali. Další velmi vhodnou možností je sportovní vyžití, kdy se dítě může naučit pohybovat a orientovat ve zdravé skupině vrstevníků, naučí se disciplíně a spolupráci a celé řadě dalších užitečných věcí, které mu pro budoucí život mohou být jen a jen k dobru.¹⁹

U dětí s chudších rodin a nejméně vzdělaných rodin, které stojí na okraji sociálního spektra, může být důvodem selhání a páčání protiprávního jednání naopak nedostatek materiálního zabezpečení, nespokojenost se sociální situací, zařazením ve společnosti a snaha dítěte se prosadit.²⁰

Další skupinou dětí jsou ty, které z různých příčin rodinu nemají. Péči o tyto děti zabezpečuje stát umístěním do výchovných ústavů. Může jít o děti, které jsou v ústavu vychovávány od malička, protože o ně rodiče nejevili zájem nebo pocházely z prostředí, které nebylo vhodné pro výchovu dětí, a byly z tohoto prostředí odebrány. Dalším případem jsou děti, které se sem dostaly postupně, protože rodina neplnila svou funkci. Dále děti problémové, co se týče výchovy a jejich chování ve společnosti. Zde by výchovný ústav pak měl nahradit dítěti rodinu, jak po funkční stránce, tak po stránce výchovné a zajistit řádnou výchovu dítěte žádoucím způsobem. Toto je nelehká úloha výchovných ústavů, neboť ve své podstatě prakticky pracují s dětmi, u kterých již byla výchova narušena a ohrožen řádný mravní vývoj dítěte. Na druhé straně ale pracují

¹⁹ MATOUŠEK, O., KROFTOVÁ A. *Mládež a delikvence*. Praha, 2003, s. 81-83.

²⁰ JEDLIČKA, R., aj. *Děti a mládež v obtížných životních situacích*. Praha, 2004, s. 163.

i s dětmi, které jsou zcela morálně čisté a neposkvrněné, a tyto jsou nuceni vychovávat v podmínkách, v jakých zcela jistě s narušeným jedincem přijdou do styku. K výchově takovýchto dětí je třeba mít dostatek kvalitních a vyškolených pedagogických pracovníků.

Škola v současném moderním světě není jen místo, kde se dítě vzdělává a připravuje na budoucí povolání, ale je i místem výchovy a působení na mladého jedince v souladu se zájmy společnosti. Účelem tohoto působení je společně s rodinou dotvářet výchovný proces za účelem vytvoření morálního kreditu dítěte. Není však vždy snadné skloubit zájmy školy, rodiny a společnosti.²¹ Učitel je pro dítě autoritou s možností ovlivňovat jeho názory a postoje. Tímto do jisté míry konkuruje rodině. Učitel by měl komunikovat s dítětem, posilovat tak vzájemný vztah mezi nimi a podporovat vstřícnost a spolupráci.²² Děti si ve třídě vytváří vlastní prostředí vyznačující se určitým chováním, vystupováním, upravenou mluvou, zvyky a rituály, které užívají mezi sebou. Většinou se v počátku odlišují pouze skupinky hochů a dívek, ale později dochází k vytváření dalších skupinek, které mohou vést až zárodkům asociálních part. Vyšší riziko sociálního selhání mají pak děti, které ve škole například špatně prospívají a nepodléhají tolik vlivu a působení učitele či školy při výchově. Vývoji směrem ke kriminálnímu chování dítěte pak může napomáhat i neadekvátní reakce školy v případě zjištění asociálního či delikventního jednání. Závisí to zejména na způsobu vyšetření dané události a následného vyvození, důsledků, odpovědnosti nebo potrestání. Přehlížení zjevných přestupků v sociálním chování jedinců, nejasně stanovená pravidla, nedisciplinovanost, degradace, zesměšňování a deptání žáků mohou mít za následek to, že je podkopávána představa dětí, že jejich chování má stanoveno jasné hranice a tyto hranice se řídí se pravidly „fair play“.²³

3.3.2 Volný čas, jeho trávení a s tím spojená rizika

Zájmy a koníčky dítěte mají bezesporu podstatný vliv na to, jak se dítě chová ve svém volném čase a co dělá. Ve volném čase by se dítě především nemělo nudit.

²¹ NIKL, J. *Sociálně patologické jevy u dětí a mládeže se zaměřením na jejich prevenci*. Praha, 2000, s. 65.

²² JEDLIČKA, R., aj. *Děti a mládež v obtížných životních situacích*. Praha, 2004, s. 152.

²³ MATOUŠEK, O., KROFTOVÁ A. *Mládež a delikvence*. Praha, 2003, s. 98.

Ne nadarmo se říká: „Kdo si hraje, nezlobí“. Je tedy vhodné, aby dítě nějaké koníčky a zájmy mělo. Čím více bude zaměstnanější a vytíženější v kroužku, ve skautském či sportovním oddíle se svými vrstevníky, tím větší bude předpoklad, že se tento jedinec vyhne kontaktu s kriminálním či závadovým prostředím. Vrstevnické programy mohou organizovat například samy školy nebo spolky dětí a mládeže, sportovní oddíly, sbory dobrovolných hasičů a další. K výběru zájmového kroužku je třeba přistoupit pečlivě s ohledem na zájmy dítěte a jeho možnosti a schopnosti. Vlohy, talent nebo hudební nadání jsou základním předpokladem úspěchu dítěte v kroužku nebo lidové škole umění. Ne každý chlapec je například sportovně a fyzicky nadaný a zdatný tak, že bude dělat sport, atletiku nebo chodit na fotbal či hokej. Naopak ne každou dívku zase bude bavit vaření nebo vyšívání nebo bude chtít zpívat ve sboru. Dítě by si tak mělo především samo vybrat a určit, co jej bude bavit a do jakého kroužku by chtělo chodit. Jedině pak bude v kroužku spokojený a bude sem rádo chodit. Takže pýcha, předsudky a utkvělé představy ze strany rodičů o tom, co by jejich dítě mělo dělat, by v tomto případě měly jít stranou. Dítěti je třeba ponechat možnost svobodné volby a seberealizace.

Nezanedbatelný vliv může mít rovněž **vznik vrstevnických skupin a part**. Pro mládež z nefunkční rodiny může být skupina nebo parta důležitější než rodina. Členství v takovéto skupině nebo partě může u mladého jedince uspokojovat pocit, který v rodině nemá, který mu chybí. Skupina pak upravuje u této mládeže způsob vyjadřování a chování ve vztahu k rodičům, škole, ale mění i názor na kulturní a sociální potřeby dítěte.²⁴ U mladých lidí může dojít ke změně zevnějšku, vztahu k tabuizovaným věcem, alkoholu, kouření a k drogám. Delikventní party většinou vznikají z podskupin mladých lidí, kteří se dobře znají, např. bydlí na jednom sídlišti, jedné čtvrti nebo ulici. Volný čas pak mladí tráví na ulici, v prostorách heren, barů a diskoték. Pokud se jim na tento způsob života přestane dostávat finančních prostředků, začnou si je dříve či později opatřovat drobnými krádežemi.²⁵

Další možnou příčinou vzniku kriminálního chování u dětí a mládeže pak může být **konzumace alkoholu nebo návykových látek**. Návyk a konzumace drog a alkoholu

²⁴ JEDLIČKA, R., aj. *Děti a mládež v obtížných životních situacích*. Praha, 2004, s. 142-143.

²⁵ MARTÍNEK, Z. *Agresivita a kriminalita mládeže*. Praha, 2009, s. 72.

přináší pro jednotlivce i celou společnost řadu problémů, které se projevují negativně v životě společnosti. Jakákoliv závislost znamená konec svobody. U jedinců, kteří užívají drogy a nadměrně konzumují alkohol, dochází k těžkým zdravotním postižením psychického i fyzického charakteru. Osoby závislé na drogách a alkoholu se postupně propadají ve společnosti až na samé dno. Ztrácejí sociální hodnoty a stávají se asociálními jedinci. Náklady na jejich léčbu a sociální zabezpečení dosahují značných částek, které by bylo možné využít pro společnost daleko účelněji. S konzumací drog a alkoholu dále roste i kriminalita. Z tohoto důvodu společnost věnuje značné úsilí jednak prevenci na úseku drogové problematiky a problematiky nadměrné konzumace alkoholu, ale i odhalování a potírání trestné činnosti související s užíváním a šířením drog.²⁶

Příznakem možného užívání návykových látek je absence ve škole a neomluvené hodiny. Dítě se ztotožňuje s drogovou kulturou. Mění přátele, kamarády. V osobních věcech dítěte pak můžeme nalézt drogy nebo pomůcky k jejich užívání (injekční jehly, stříkačky, speciální dýmky). V chování lze zaznamenat výrazné změny. Zmíněna může být například zvýšená agresivita, podrážděnost a nervozita. Dítě může mít tendence odcházet z domova na delší dobu bez vysvětlení. Komunikace v rodině pak vážně všeobecně. Dochází k náhlému zhoršení prospěchu a chování ve škole či k případným případným problémům v kolektivu. Dřívější zájmy a koníčky dítěte ustupují na pokraj a nahrazují je nové. Častým markantním příznakem je pak zhoršení vzhledu a péče o zevnějšek.²⁷

3.3.3 Vliv médií, televize a internetu na rozvoj osobnosti dětí a mládeže

V dnešní době může každé dítě v průběhu jediného dne spatřit na televizní obrazovce množství různých vražd, znásilnění a dalších brutálních trestných činů. Ve velkém množství případů jsou pachatelé v těchto filmech dokonce ukazováni a vyzdvihováni jako správní lidé a vzory, s nimiž lze sympatizovat. Tyto brutální činy pak bývají ve filmu často nepotrestány, čímž budí dojem nepostizitelnosti takového jednání.²⁸ To samozřejmě, kromě dalších vlivů, negativně působí na dětskou psychiku,

²⁶ MARTÍNEK, Z. *Agresivita a kriminalita mládeže*. Praha, 2009, s. 26-27.

²⁷ ČÍRTKOVÁ, L. *Policejní psychologie*. Plzeň, 2006, s. 102.

²⁸ MARTÍNEK, Z. *Agresivita a kriminalita mládeže*. Praha, 2009, s. 28.

a tím značně ovlivňuje utváření vlastních životních postojů dítěte. Nejhorší je, že děti před takovou produkcí nejsou prakticky nijak chráněny a rodiče si mnohdy negativní dopad filmů, seriálů a dalších produktů s nevhodnou tematikou vůbec neuvědomují. Dítě se pak mnohdy snaží se svými hrdiny ztotožnit a napodobit jejich chování.²⁹ Dalšími vzory dětí mohou být například i zpěváci různých populárních skupin a další interpreti, herci a osobnosti mediálního světa, o kterých se píše v různých časopisech do omrzení. Ti se zde v poskytovaných rozhovorech kolikrát vůbec netají například kladným postojem či vztahem k drogám, alkoholu a dalším závadným aktivitám. Tyto aktivity jsou pak dětmi také chápány jako něco, co je ve společnosti běžné a normální. Vůbec si neuvědomují, že se jedná o společensky nevhodné a mnohdy nezákonné jednání. Tímto způsobem média do značné míry ovlivňují morální vývoj dítěte.³⁰

Příčin nárůstu kriminality u dětí tedy může být mnoho. Příčiny, které jsme se zmínili, ale svým vlivem jednoznačně vystupují do popředí. Jejich shrnutím lze tedy říci, že vývoj osobnosti dětí a mládeže ovlivňuje celá řada faktorů. Faktory biologické, jako například genetické předpoklady nebo faktory psychické, zejména poruchy osobnosti, nemůžeme příliš ovlivnit. Čemu se ale lze věnovat, jsou faktory sociální, zejména vliv rodiny, školy a prostředí na morální a mravní vývoj dětí a mládeže. Důsledný rodičovský dohled a výchova by měly být zárukou toho, že z mladého člověka vyroste právoplatný člen společnosti, s osvojenými návyky a chováním jaké společnost vyžaduje. Na vzdělání mládeže a vývoj osobnosti pak má velký vliv škola, kde mládež tráví většinu času. Dohled rodiny a školy a jejich účast na tom, jak mládež tráví svůj volný čas, je nutno vyzdvihnout do popředí. U mládeže je třeba podporovat rozvoj aktivit a zájmů rozvíjejících schopnosti dětí. Je jedno, zda půjde o sport, uměleckou činnost nebo jiné zájmové aktivity. Důležitý je rozvoj osobnosti dítěte, chápání a vnímání svého okolí. Je to nejvyšší předpoklad k tomu, že se mládež se nebude nudit a svůj volný čas bude trávit plnohodnotným způsobem. Nepřijde tak do styku s negativními faktory ovlivňujícími jejich vývoj, jako jsou drogy, alkohol ad., na které se pak potažmo nabaluje i trestná činnost.

²⁹ MATOUŠEK, O., KROFTOVÁ A. *Mládež a delikvence*. Praha, 2003, s. 162-163.

²⁷ JEDLIČKA, R., aj. *Děti a mládež v obtížných životních situacích*. Praha, 2004, s. 141.

4 PREVENCE KRIMINALITY VE STŘEDOČESKÉM KRAJI, STRUKTURA, AKTIVITY A ZPŮSOB ORGANIZOVÁNÍ

Prevence kriminality dětí a mládeže je strukturována na sociální prevenci, situační prevenci, dále prevenci viktimmnosti. Cíle prevence kriminality jsou klasifikovány jako cíle obecné a specifické. **Obecným cílem** je navrhnout taková opatření, která zamezí ve vývoji trestných činů a přestupků a současně omezí příležitost k jejich páčání. Podporovány by měly být především projekty situační prevence, které znesnadňují páčání trestných činů a zvyšují rizika pro pachatele, že bude dopaden. Obecným cílem v oblasti sociální prevence je předcházet nežádoucím společenským jevům v rodinách, ve škole a ve společnosti a zmírnit dopad patologických jevů na jedince, potažmo na celou společnost. Podporovány jsou zvláště programy prevence majetkové a násilné kriminality, kriminality s rasistickým extremistickým podtextem a projekty zaměřující se na zvýšení bezpečnosti silničního provozu. **Specifickým cílem** jsou účinné preventivní programy, které jsou schopné reagovat na složité problémy klientů v jejich sociálním poli vhodnou kombinací preventivních postupů. Tyto preventivní aktivity jsou členěny do 2 základních oddílů, a to na metody sociální a situační prevence. Realizace plánovaných programů se však neobejde bez finančních prostředků, pracovníků a vhodného organizačního zázemí.³¹

4.1 Sociální prevence

Sociální prevence představuje aktivity ovlivňující proces socializace, sociální integrace a aktivity zaměřené na změnu nepříznivých společenských a ekonomických podmínek, které jsou považovány za klíčové příčiny páčání trestné činnosti. Úkolem sociální prevence tedy není sociálně patologické jevy vymýtit, nýbrž dostat je pod kontrolu, regulovat, pokusit se zamezit jejich vzniku a předcházet jejich rozšíření

³¹ *Systém prevence kriminality v České republice* [online]. 2011 [cit. 24. 10. 2011]. Dostupný z [www: <http://www.mpkv.cz/index.asp?menu=307>](http://www.mpkv.cz/index.asp?menu=307).

do dosud nezasažených vrstev společnosti.³² Sociální prevence je součástí sociální politiky. Efektivita sociální prevence je obtížně statisticky či ekonomicky měřitelná, lze na ni jen usuzovat, a to z hlediska odhadů sociálních perspektiv jedinců - objektů preventivního působení.³³

Jednou z aktivit sociální prevence jsou například sportovní programy. Jedná se zejména o budování pouličních sportovišť, areálů, hřišť a pláček sloužících ke sportovním účelům a využití. Může jít například o betonové desky na stolní tenis, basketbalové koše, on-line dráhy, U-rampy, provazové šplhací sestavy, lezecké stěny a podobně. Celkově lze shrnout, že se jedná o aktivity podporující sportovní využití trávení volného času dětí a mládeže. Další neméně důležitou aktivitou sociální prevence je jistě i pomoc dětem pocházejícím ze sociálně slabých rodin. Jako příklad takové pomoci zmíním nízkoprahová centra. Ta jsou vhodným místem pro dlouhodobou a systematickou práci s dětmi a mládeží. Tato zařízení jsou určena rizikovým, neorganizovaným dětem a mládeží. Může jít o děti, které by vzhledem k prostředí, ve kterém se nacházejí, mohly mít předpoklady k problémovému chování, nebo děti nacházející se v obtížné životní situaci. Klienty, ale mohou být i děti z chudých rodin, které nemají dostatek finančních prostředků na to, aby svým dětem zabezpečily možnost kvalitního trávení volného času. Základním prostředkem pro navázání kontaktu s cílovou skupinou je nabídka volnočasových aktivit. Tato centra působí jako místa, kde mohou děti a mládež smysluplně trávit svůj volný čas. Jednotlivé aktivity jsou zde realizované díky dobrovolníkům, zejména studentům vysokých škol, kteří do center docházejí a s dětmi pracují. Odborné zázemí jim poskytují pracovníci společnosti, kteří práci center organizují a koordinují poskytované služby. Samozřejmostí je odborný výcvik dobrovolníků. Jsou zde realizovány různé umělecké a zájmové akce bez finanční spoluúčasti klientů nebo hrazené s minimální spoluúčastí. Účelem obou zmíněných programů je přitáhnout děti a mládež, aby trávila volný čas žádoucím způsobem a na místech k tomu to způsobu vybavených.³⁴

³² *Prevence* [online]. 2011 [cit. 24. 10. 2011]. Dostupný z [www: <http://www.mvcr.cz/clanek/prevence-519728.aspx?q=Y2hudW09Ng%3d%3d >](http://www.mvcr.cz/clanek/prevence-519728.aspx?q=Y2hudW09Ng%3d%3d).

³³ *Prevence* [online]. 2011 [cit. 24. 10. 2011]. Dostupný z [www: <http://www.mvcr.cz/clanek/prevence-519728.aspx?q=Y2hudW09Ng%3d%3d >](http://www.mvcr.cz/clanek/prevence-519728.aspx?q=Y2hudW09Ng%3d%3d).

³⁴ *Volnočasové aktivity* [online]. 2011 [cit. 1. 11. 2011]. Dostupný z [www: <http://www.integracniprogramy.cz/index.php?option=com_content&view=article&id=878&Itemid >](http://www.integracniprogramy.cz/index.php?option=com_content&view=article&id=878&Itemid).

Programy informační se zaměřují zejména na eliminaci rizikového chování např. alkoholová a nealkoholová toxikomanie, zdravý životní styl nebo jiné druhy rizikového chování. Propagační a osvětové akce se zaměřují na informovanost mladých lidí o jejich právech a povinnostech. Jsou jim podávány návody jak se zachovat v různých životních situacích a kde mají hledat případnou pomoc. Informace jsou podávány například prostřednictvím různých lokálních nebo jiných tiskovin, letáků či audiovizuální techniky, při besedách, pracovníky různých institucí a informačními středisky. Cílem propagačních a osvětových programů je oslovit mladé lidi, poukázat na danou problematiku za účelem zvýšení povědomí cílové skupiny v oblasti dané tematiky.

Resocializační programy jsou podporovány v rámci nízkoprahových zařízení pro děti z problematických rodin a výchovného prostředí. Fungují také různá zařízení typu K-center pro děti, které přišly do kontaktu s návykovými látkami. Klienty těchto zařízení jsou především děti z dysfunkčních rodin. Při plánování těchto aktivit je vhodné se zaměřit na resocializační a terapeutické programy pro děti s poruchami chování a pro děti páchající trestnou činností. Dále jsou vhodné například různé druhy zážitkových programů (např. tábory, pobyty spojené s různými sportovními, soutěžními a dovednostními akcemi) pro problémové děti.³⁵

4.2 Situační prevence a prevence viktimmnosti

Situační prevence staví na zkušenosti, že určité druhy kriminality se objevují v určité době, na určitých místech a za určitých okolností. Je zaměřena na samotný trestný čin. Zločin chápe jako produkt motivace příležitosti. Prostřednictvím opatření režimové, fyzické a technické ochrany se snaží kriminogenní podmínky minimalizovat. Snaží se odstraňovat příčiny krimogenních situací, omezovat příležitosti ke spáchání trestného činu a zároveň zvyšovat rizika dopadení pachatele.³⁶ Nejefektivněji působí při omezování majtkové trestné činnosti. Úspěšnost situační prevence je vysoká, je však podmíněna

³⁵ *Prevence* [online]. 2011 [cit. 27. 10. 2011]. Dostupný z [www](http://www.mvcr.cz/clanek/prevence-519728.aspx?q=Y2hudW09Ng%3d%3d):

<<http://www.mvcr.cz/clanek/prevence-519728.aspx?q=Y2hudW09Ng%3d%3d>>.

³⁶ SVATOŠ, R. *Kriminologie ve světle nového trestního zákoníku*. České Budějovice, 2010, s. 55.

adekvátní volbou opatření, finančními a personálními prostředky, které jsou do ní vloženy. Těžiště odpovědnosti za opatření situační prevence nesou především občané, obce a v rámci vymezených kompetencí i Ministerstvo vnitra, respektive Policie ČR. Zaměřuje se především na to, aby se pachatelé nevyplatilo spáchat provinění nebo trestný čin. Konkrétním opatřením je modernizace a rozšíření kamerového monitorovacího systému a pultů centrální ochrany, které signalizují do jednoho centra pohyb nepovolaných osob v nepovoleném prostoru a čase (např. kulturní památky, úřady, výrobní haly a sklady, parkoviště).³⁷

Prevence viktimnosti a pomoc obětem trestných činů je založena na konceptech bezpečného chování, přizpůsobeného s ohledem na různé kriminální situace a psychickou připravenost ohrožených osob. V praxi se jedná o skupinové i individuální zdravotní, psychologické a právní poradenství, trénink v obranných strategiích a propagaci technických možností ochrany před trestnou činností. Preventivní aktivita užívá metody sociální i situační prevence, a to podle míry ohrožení na primární, sekundární i terciární úrovni.³⁸

Speciálními klienty jsou děti a mládež, která patří k rizikové skupině, jež je ohrožena trestnou činností, případně obětí trestné činnosti, které již utrpěly újmu materiální, psychickou či fyzickou. Pro tyto jedince jsou určeny programy, do kterých jsou zapojeni odborníci a profesionálové. Problematika je prezentována prostřednictvím různých kurzů, besed, přednášek, prezentací, skupinového a individuálního poradenství v oblasti krizové komunikace, psychologie, platné legislativy a dalších. Cílem projektu je, aby účastníci tohoto projektu získali vedle potřebných vědomostí a dovedností také určité návyky v oblasti sebeobrany, používání technických prostředků osobní individuální ochrany a technických možností ochrany před trestnou činností.³⁹ Tyto akce jsou pořádány různými subjekty např. Policií České republiky, městskými policiemi, městskými úřady, sociálními odbory, zdravotnickými institucemi a dalšími organizacemi.

³⁷ *Systém prevence kriminality v České republice* [online]. 2011 [cit. 27. 10. 2011]. Dostupný z [www: <http://www.mpkv.cz/index.asp?menu=307>](http://www.mpkv.cz/index.asp?menu=307).

³⁸ SVATOŠ, R. *Kriminologie ve světle nového trestního zákoníku*. České Budějovice, 2010, s. 55-56

³⁹ *Prevence* [online]. 2011 [cit. 27. 10. 2011]. Dostupný z [www: <http://www.mvcr.cz/clanek/prevence-519728.aspx?q=Y2hudW09Ng%3d%3d>](http://www.mvcr.cz/clanek/prevence-519728.aspx?q=Y2hudW09Ng%3d%3d).

4.3 Úrovně preventivních aktivit na primární, sekundární a terciární úrovni

Prevence je nejčastěji členěna z hlediska adresátů nebo obsahu. Uváděný systém vychází z adresátů, respektive cílových skupin, na které je prevence orientována. Sociální a situační přístupy se vzájemně doplňují v primární, sekundární a terciární prevenci.

Prevence primární zahrnuje především výchovné, vzdělávací, volnočasové, osvětové a poradenské aktivity zaměřené zejména na děti a mládež. Zvláštní pozornost je zaměřena na pozitivní ovlivňování zejména dětí a mládeže, která není zasažena negativními jevy (využívání volného času, možnosti sportovního vyžití). Těžiště primární prevence spočívá v rodinách, ve školách a v kolektivních zařízeních zaměřených na organizaci a trávení volného času dětí a mládeže (domy dětí a mládeže, kroužky, sportovní oddíly a další).⁴⁰ Odpovědnost za oblast primární a sociální prevence spadá do působnosti rodiny, obce a Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy.

Prevence sekundární se zabývá rizikovými jedinci a skupinami osob, u nichž je zvýšená pravděpodobnost, že se stanou pachateli nebo oběťmi trestné činnosti. Jedná se o mládež, kterou k tomuto předurčuje její předchozí jednání například drogové a alkoholové závislosti, záškoláctví, gamblerství, povalečství, vandalismus, konflikty s jedinci odlišných etnik a podobně.⁴¹ Jsou to zejména děti z rodin, s nízkou sociální a kulturní úrovní, děti a mladiství trávící svůj čas bez dozoru a smysluplné náplně na ulici, členové skupin vyznačujících se negativistickým a agresivním přístupem k okolí, experimentující s drogami a další.

Prevence terciární nebo také následná, spočívá v nápravě kriminálně narušených jedinců. Jejím cílem je udržet dosažené výsledky předchozích intervencí a pokusů o nápravu nefunkčního sociálního prostředí. Snaží se předcházet recidivě a prohlubování sociální nezačleněnosti mládeže, která již vykazuje poruchu sociálního chování. Zvláštní důraz je přitom kladen na předcházení opakování trestné činnosti.⁴² Sekundární a terciární prevence je s ohledem na odbornou náročnost jednotlivých aktivit

⁴⁰ *Prevence* [online]. 2011 [cit. 27. 10. 2011]. Dostupný z [www](http://www.mvcr.cz/clanek/prevence-519728.aspx?q=Y2hudW09Ng%3d%3d):

<<http://www.mvcr.cz/clanek/prevence-519728.aspx?q=Y2hudW09Ng%3d%3d>>.

⁴¹ SVATOŠ, R. *Kriminologie ve světle nového trestního zákoníku*. České Budějovice, 2010, s. 56.

⁴² SVATOŠ, R. *Kriminologie ve světle nového trestního zákoníku*. České Budějovice, 2010, s. 57.

záležitostí resortu Ministerstva práce a sociálních věcí a v některých souvislostech i Ministerstva spravedlnosti a Ministerstva zdravotnictví.⁴³

4.4 Organizování prevence

V České republice je prevence kriminality organizována na třech úrovních⁴⁴:

- mezirezortní úrovni
- rezortní úrovni
- místní úrovni

Základ **mezirezortní spolupráce** spočívá ve vytváření preventivní politiky vlády ve vztahu k obecné kriminalitě, v koordinaci preventivních činností a opatření jednotlivých resortů zastoupených v Republikovém výboru pro prevenci kriminality a podněcování aktivit nových. Jedná se o mezirezortní koordinační orgán, který je zřízen při Ministerstvu vnitra.⁴⁵

Republikový výbor pro prevenci kriminality (RVPPK) se stal během 16 let vrcholnou institucí odpovědnou za vytváření koncepce preventivní politiky vlády na mezirezortní úrovni a její konkretizace na úrovni místní. RVPPK nese odpovědnost za zpracování materiálů pro jednání vlády z oblasti prevence kriminality, schvaluje žádosti a dotace na projekty prevence kriminality předložené městy a kraji včetně výše finančních prostředků z kapitoly Všeobecné pokladní zprávy státního rozpočtu. V současné době má RVPPK 20 členů. Jeho předsedou je ministr vnitra a ve výboru pracují zástupci ministerstev pro místní rozvoj, dopravy, financí, obrany, práce a sociálních věcí, spravedlnosti, vnitra, zdravotnictví a dále zástupci Nejvyššího státního zastupitelství; Policejního prezidia; Generálního

⁴³ *Prevence* [online]. 2011 [cit. 27. 10. 2011]. Dostupný z [www](http://www.mvcr.cz/clanek/prevence-519728.aspx?q=Y2hudW09Ng%3d%3d):

<<http://www.mvcr.cz/clanek/prevence-519728.aspx?q=Y2hudW09Ng%3d%3d>>.

⁴⁴ *Systém prevence kriminality v České republice* [online]. 2011 [cit. 10. 11. 2011]. Dostupný z [www](http://www.mpkv.cz/index.asp?menu=307):<<http://www.mpkv.cz/index.asp?menu=307>>.

⁴⁵ SVATOŠ, R. *Kriminologie ve světle nového trestního zákoníku*. České Budějovice, 2010, s. 58.

ředitelství cel; Generálního ředitelství vězeňské služby; Institutu pro kriminologii a sociální prevenci; Správy služeb zaměstnanosti Ministerstva práce a sociálních věcí; Rady vlády ČR pro záležitosti romské komunity; Rady vlády pro koordinaci protidrogové politiky a Probační a mediační služby.⁴⁶

Výsledkem činnosti RVPPK je dobrá meziresortní spolupráce a vybudovaný systém prevence kriminality v ČR, který se opírá o resortní preventivní projekty, programy prevence kriminality na místní úrovni, aktivity Policie České republiky, obecních policií, nestátních neziskových organizací i podnikatelských subjektů.⁴⁷

Na rezortní úrovni jsou realizovány programy prevence kriminality, které vycházejí z věcné působnosti jednotlivých ministerstev, obohacují jejich běžné činnosti o nové prvky a přístupy a ovlivňují tvorbu příslušné legislativy. Ve výčtu těchto rezortů lze uvést, že se jedná především o Ministerstva vnitra, školství, mládeže a tělovýchovy, zdravotnictví, práce a sociálních věcí, spravedlnosti České republiky. Bylo by zdlouhavé zmiňovat zde všechny projekty jednotlivých ministerstev, které jsou specifické zejména dle oblasti působení příslušného ministerstva a tak se zmíním, alespoň o některých projektech vybraných ministerstev.

V případě Ministerstva vnitra ČR lze v oblasti prevence kriminality zmínit například projekty Bezpečná lokalita, Bezpečnost silničního provozu, Community policing, Minority a policie, Prevence kriminality, Drogy, Děťští a mladiství delikventi, Divácké a domácí násilí, Obchod s lidmi a Krádeže motorových vozidel. Všechny tyto projekty jsou úzce zaměřeny na specifické problémy spojené s danou tematikou a prevenci a předcházení uvedeným jevům.

Za Ministerstvo školství a mládeže ČR lze zmínit programy a orientaci zaměřenou na prevenci násilí ve školách a školských zařízeních (šikana a agresivita, xenofobie a rasismus). Ministerstvo vytváří a podporuje nabídky volnočasových aktivit pro organizované i neorganizované děti a mládež se zaměřením na rizikové skupiny, národnostní menšiny a etnické skupiny. Tyto programy jsou zaměřené na kvalitní využívání

⁴⁶ SVATOŠ, R. *Kriminologie ve světle nového trestního zákoníku*. České Budějovice, 2010, s. 58.

⁴⁷ *Systém prevence kriminality v České republice* [online]. 2011 [cit. 10. 11. 2011]. Dostupný z [www: <http://www.mpkv.cz/index.asp?menu=307>](http://www.mpkv.cz/index.asp?menu=307).

volného času, spolupráci školy s rodiči a veřejností, posilování právního vědomí dětí a mládeže, prevenci zneužívání drog, kouření, prevenci záškoláctví ad.

Ministerstvo spravedlnosti provádí preventivní činnost na úseku práv a ochrany dětí, což uvádí jako svou prioritu. Další významnou činností je podílení se na úseku přípravy a tvorby právních norem. Pod rezort Ministerstva spravedlnosti spadá i Probační a mediační služba ČR. Ta provádí zprostředkování účinného a společensky prospěšného řešení konfliktů spojených s trestnou činností. Současně organizuje a zajišťuje efektivní a důstojný výkon alternativních trestů a opatření s důrazem na zájmy poškozených, ochranu komunity a prevenci kriminality. Probační a mediační služba (PMS) usiluje o začlenění pachatele do života společnosti bez dalšího porušování zákonů. Snaží se o zapojení poškozeného do procesu odškodnění, o obnovení jeho pocitu bezpečí, začlenění a důvěry ve spravedlnost. Práce s mladistvými a dětmi tvoří specifickou oblast činnosti Probační a mediační služby. Na jednotlivých střediscích PMS ČR působí specialisté na práci s mládeží, kteří se věnují této stále rozsáhlejší agendě. Pracovníci PMS zajišťují dle zákona O soudnictví ve věcech mládeže č. 218/2003 Sb.⁴⁸ výkon mnoha výchovných a trestních opatření, zejména dohled probačního úředníka a další společensky prospěšné činnosti. Usilují zejména o co nejrychlejší vstup do případů. Už v rámci přípravného řízení nabízí spolupráci mladistvým pachatelům, jejich rodinám a poškozeným, která spočívá zejména v mimosoudním řešení situace, nabídce vhodných programů pro mladistvého a jiných výchovných opatření, která lze se souhlasem mladistvého uložit už v rámci přípravného řízení.⁴⁹

Do aktivit na **místní úrovni** jsou zapojeny orgány měst a obcí, policie, nevládní organizace a další instituce působící v daném teritoriu. Jsou vypracovávány vlastní preventivní programy a dílčí projekty, je využit program Partnerství.⁵⁰ Podstatou systému prevence kriminality na místní úrovni je optimální rozložení působnosti v oblastech sociální a situační prevence s ohledem na místní situaci, potřeby i možnosti. Z hlediska účinnosti jsou nejefektivnější programy prevence kriminality na místní úrovni.

⁴⁸ ČESKO. Zákon č. 218/2003 Sb., o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže. In: *Sbírka zákonů, Česká republika*. 2003, částka 079.

⁴⁹ *Práce s mladistvými a dětmi* [online]. 2011 [cit. 15. 10. 2011]. Dostupný z www.pmscr.cz/mladistvi-a-deti/.

⁵⁰ SVATOŠ, R. *Kriminologie ve světle nového trestního zákoníku*. České Budějovice, 2010, s. 58-59.

Ty představují systém metodické, koncepční a finanční podpory ze strany ústředních orgánů státní správy, samosprávy a podpory vzniku programů prevence kriminality ve městech a obcích zatížených vysokou mírou kriminality a dalšími kriminálně rizikovými jevy. Podstatou těchto programů je součinnost orgánů státní správy, samosprávy, policie, zařízení pro děti a mládež, domů dětí a mládeže a nestátních neziskových organizací. Záběr programu je podmíněn místní situací v oblasti vývoje sociálně patologických jevů, potřebami, zájmem a schopnostmi lidí a finančními prostředky. Za realizaci programů prevence kriminality nesou odpovědnost obecní zastupitelstva.⁵¹

Zde je třeba zmínit zejména **Systém včasné intervence (SVI)**. Cílem SVI je nastavení spolupráce mezi institucemi, do jejichž působnosti spadá péče o ohrožené děti a jejich rodiny. Spolupráce je podpořena jednotným informačním prostředím a propracovaným mechanismem spolupráce.

Základní pilíře fungování projektu SVI:

Tým pro mládež. Tvoří jej zástupci OSPOD (orgán sociálně právní ochrany dětí), Policie ČR, soudy, státní zastupitelství, Probační a mediační služba ČR, obecní policie, úřady práce, zdravotnická zařízení, školy a školská zařízení a nestátní neziskové organizace. Tým koordinuje činnost v místě a vytváří podmínky pro efektivní práci s dětmi a jejich rodinami.

Společný informační systém spravovaný místně příslušným OSPOD. Systém umožňuje předávání, doplňování, sdílení a vyhodnocování informací mezi účastníky SVI a zjednodušení administrativy.

Konkrétní praktická opatření, která tvoří samotný proces pomoci a intervence. Třetím pilířem jsou opatření, která tvoří samotný proces nápravy delikventa. Jeho obsah je závislý na místních podmínkách a na iniciativě a schopnosti místně působících subjektů poskytovat doplňkové služby.⁵²

⁵¹ *Prevence* [online]. 2011 [cit. 10. 11. 2011]. Dostupný z [www: <http://aplikace.mvcr.cz/archiv2008/prevence/system/pojmy/1.1.htm >](http://aplikace.mvcr.cz/archiv2008/prevence/system/pojmy/1.1.htm).

⁵² *Prevence* [online]. 2011 [cit. 8. 11. 2011]. Dostupný z [www: <http://aplikace.mvcr.cz/archiv2008/bezpecnost/delikventi/metodika_svi07.pdf >](http://aplikace.mvcr.cz/archiv2008/bezpecnost/delikventi/metodika_svi07.pdf).

Jako příklad fungování systému SVI mohu uvést případ z praxe, kdy v rodině manželů, kde byly vychovávány dvě dívky ve věku 10 a 8 let, docházelo ze strany otce k nevhodnému chování a napadání matky a nezletilých dívek. Jednání bylo zpočátku řešeno jen jako přestupek proti občanskému soužití. Postupně během doby však docházelo k opakování a stupňování jednání ze strany otce vůči matce a dětem. Policie tak přikročila k vykázání otce ze společné domácnosti na dobu 10 dní. O tomto incidentu policie následně informovala místně příslušný OSPOD, který se na rodinu dále zaměří a bude vykonávat dohled nad situací v rodině a nad řádnou výchovou obou dívek. Tímto způsobem by měl být eliminován či podchycen případný exces v chování dětí v reakci na neutěšenou situaci v rodině. Dále policie o vykázání informovala intervenční centrum a místně příslušný okresní soud. Na soudu může matka dále podat předběžné opatření, prostřednictvím kterého lze otci vykázání prodloužit a zabezpečit tak klidné výchovné prostředí v rodině. Prostřednictvím krizového centra může matka dále získat pomoc, pokud se rozhodne od manžela odejít a začít s dětmi nový život. Jedná se zejména o možnost vhodného bydlení a dalšího sociálního zabezpečení rodiny. Na tomto příkladu je uvedeno žádoucí fungování SVI v praxi, kdy mezi sebou spolupracují a komunikují různé subjekty, ať se jedná o orgány obce, Ministerstvo vnitra nebo Ministerstvo spravedlnosti.

V kapitole věnované prevenci kriminality v České republice byl tedy vymezen a podrobně rozebrán okruh oblastí, ve kterých je prevence uplatňována. Byla popsána a rozebrána struktura prevence kriminality dětí a mladistvých, bylo vysvětleno její dělení na prevenci sociální, situační a prevenci viktimnosti. Dále byly popsány jednotlivé úrovně preventivních aktivit na primární, sekundární a terciární úrovni. V závěru kapitoly věnované prevenci kriminality dětí a mládeže byl uveden způsob organizování prevence v České republice na jednotlivých úrovních. V případě prevence na místní úrovni byl zdůrazněn význam a důležitost prevence na místní úrovni, kdy byl zmíněn zejména význam Systému včasné intervence (SVI). Tento systém byl dále názorně prezentován na praktickém příkladu. Fungování prevence na místní úrovni je třeba vyzvednout do popředí, neboť tento způsob prevence je optimální s ohledem na místní podmínky, potřeby a možnosti konkrétního teritoria. Prevence na místní úrovni tak dokáže prevenci optimálně rozložit na působnost v oblastech sociálních a situačních.

5 DŮSLEDKY VYPLÝVAJÍCÍ PRO MLÁDEŽ Z JEJÍHO PROTIPRÁVNÍHO JEDNÁNÍ

Za spáchané protiprávní jednání nese mládež odpovědnost a z tohoto pro ni vyplývají i trestně právní důsledky. Postih mladistvých pachatelů je upraven několika základními právními normami. Jedná se zejména o Trestní zákoník č. 40/2009 Sb.⁵³, Trestní řád č. 141/1961 Sb.⁵⁴ a Zákon o soudnictví ve věcech mládeže č. 218/2003 Sb.⁵⁵. Trestní zákoník a trestní řád se v trestních věch týkajících se mládeže užíjí podpůrně a postupuje se podle nich tam, kde není postup orgánů činných v trestním řízení specificky upraven zákonem o soudnictví ve věcech mládeže. Zákon o soudnictví ve věcech mládeže tedy speciálně upravuje soudnictví ve věcech mládeže a odpovědnost mládeže za protiprávní činy. Trestní řád pak upravuje postup orgánů činných v trestním řízení a upravuje soudní řízení.

5.1 Trestní zákoník a zákon o soudnictví ve věcech mládeže

Trestní zákoník č. 40/2009 Sb., vymezuje základy trestní odpovědnosti, vyjmenovává jednotlivé trestné činy a stanoví trestní sankce, které lze za jejich spáchaní uložit. Je třeba si z hlediska trestního zákoníku ujasnit několik základních pojmů, což nezbytně zejména pro pochopení a vymezení odpovědnosti mládeže za její protiprávní jednání. Patří sem zejména to, co je trestný čin, kdo je trestně odpovědný pachatel, dělení trestných činů, zavinění a další. V úvodu je nutno říci, že trestní odpovědnost pachatele a trestněprávní důsledky s ní spojené lze uplatňovat jen v případech společensky škodlivých, ve kterých nepostačuje uplatnění odpovědnosti podle jiného právního předpisu. Trestným činem z hlediska trestního zákoníku, je tedy protiprávní čin, který trestní zákoník označuje za trestný a který vykazuje znaky uvedené v takovémto zákoně. K trestní

⁵³ ČESKO. Zákon č. 40/2009 Sb., Trestní zákoník. In: *Sbírka zákonů, Česká republika*. 2009, částka 011.

⁵⁴ ČESKOSLOVENSKO. Zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním. In: *Sbírka zákonů, Československá republika*. 1961, částka 066.

⁵⁵ ČESKO. Zákon č. 218/2003 Sb., o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže. In: *Sbírka zákonů, Česká republika*. 2003, částka 079.

odpovědnosti za trestný čin je pak třeba úmyslného zavinění, nestanoví-li trestní zákon výslovně, že postačí zavinění z nedbalosti.

Z pohledu trestního zákoníku § 14 trestné činy rozdělujeme na⁵⁶:

- přečiny
- zločiny

Přečiny jsou všechny nedbalostní trestné činy a ty úmyslné trestné činy, na něž trestní zákon stanoví trest odnětí svobody s horní hranicí trestní sazby do pěti let. **Zločiny** jsou všechny trestné činy, které nejsou podle trestního zákona přečiny. Trestní zákoník dále ještě vymezuje pojem **zvláště závažný zločin**, kdy toto jsou ty úmyslné trestné činy, na něž trestní zákon stanoví trest odnětí svobody s horní hranicí trestní sazby nejméně deset let. Ke spáchání trestného činu je třeba zavinění. Jak již je výše uvedeno, pokud není výslovně stanoveno zavinění ve znění konkrétního paragrafu trestního zákoníku, vyžaduje zákon zavinění úmyslné. Nedbalost tak musí být v trestním zákoníku výslovně uvedena.

Trestný čin je tedy spáchán **úmyslně** (§ 15 trestního zákoníku), jestliže pachatel chtěl způsobem, který je uveden uvedeným v trestním zákoně porušit nebo ohrozit zájem společnosti, nebo věděl, že svým jednáním může takové porušení nebo ohrožení způsobit, a pro případ, že je způsobí, byl s tím srozuměn.⁵⁷

Trestný čin je spáchán z **nedbalosti** (16 trestního zákoníku), jestliže pachatel věděl, že může způsobem uvedeným v trestním zákoně porušit nebo ohrozit zájem chráněný takovým zákonem, ale bez přiměřených důvodů spoléhal, že takové porušení nebo ohrožení nezpůsobí nebo nevěděl, že svým jednáním může takové porušení nebo ohrožení způsobit, ač o tom vzhledem k okolnostem a k svým osobním poměrům vědět měl a mohl.

Kromě trestného činu je pak trestná i jeho **příprava a pokus**. Příprava i pokus jsou samozřejmě trestné podle trestní sazby konkrétního trestného činu, k jehož dokonání směřovaly.

⁵⁶ *Trestní zákoník ČR* [online]. 2009 [cit. 23. 11. 2011]. Dostupný z WWW: <<http://aplikace.mvcr.cz/sbirka-zakonu/SearchResult.aspx>>.

⁵⁷ VANTUCH, P. *Trestní zákoník s komentářem*. Praha, 2011, s. 136.

Zákon pak dále rovněž upravuje možnost zániku trestnosti přípravy a pokusu. **Přípravou** k trestnému činu (§ 20 trestního zákoníku) se rozumí úmyslné vytváření podmínek pro spáchání zvláště závažného zločinu. Může jít zejména o jeho organizování, opatřování nebo přizpůsobování prostředků a nástrojů, spolčení, srocení, v návodu nebo pomoci k takovému zločinu. **Pokusem** trestného činu (§ 21 trestního zákoníku) je jednání, které bezprostředně směřuje k dokonání trestného činu a pachatel se jej dopustil v úmyslu trestný čin spáchat, ale k dokonání trestného činu z nějakého důvodu nedošlo.⁵⁸

Pachatelem trestného činu (§ 22 trestního zákoníku) je ten, kdo svým jednáním naplnil znaky skutkové podstaty trestného činu, jeho pokusu či přípravy, pokud je trestná. Pachatelem trestného činu je i ten, kdo k provedení činu užil jiné osoby, která není trestně odpovědná pro nedostatek věku, nepřičetnost, omyl a nebo proto, že jednala v nutné obraně, krajní nouzi či za jiné okolnosti vylučující protiprávnost a nebo sama nejednala nebo nejednala zaviněně. Pachatelem trestného činu je i ten, kdo k provedení činu užil takové osoby, která nejednala ve zvláštním úmyslu či z pohnutky předpokládané zákonem; v těchto případech není vyloučena trestní odpovědnost takové osoby za jiný trestný čin, který tímto jednáním spáchala.⁵⁹ Byl-li trestný čin spáchán úmyslným společným jednáním dvou nebo více osob, odpovídá každá z nich, jako by trestný čin spáchala sama (spolupachatelé § 23 tr. zákoníku). Na trestném činu se pak mohou účastnit další osoby.

Účastníkem na dokonaném trestném činu (§24 trestního zákoníku), nebo jeho pokusu je, kdo úmyslně⁶⁰:

- a) spáchání trestného činu zosnoval nebo řídil (organizátor),
- b) vzbudil v jiném rozhodnutí spáchat trestný čin (návodce) nebo
- c) umožnil nebo usnadnil jinému spáchání trestného činu, zejména opatřením prostředků, odstraněním překážek, vylákáním poškozeného na místo činu, hlídáním při činu, radou, utvrzováním v předsevzetí nebo slibem přispět po činu (pomocník).

⁵⁸ *Trestní zákoník ČR* [online]. 2009 [cit. 23. 11. 2011]. Dostupný z WWW: <<http://aplikace.mvcr.cz/sbirka-zakonu/SearchResult.aspx>>.

⁵⁹ VANTUCH, P. *Trestní zákoník s komentářem*. Praha, 2011, s. 149 .

⁶⁰ VANTUCH, P. *Trestní zákoník s komentářem*. Praha, 2011, s. 152 .

Na trestní odpovědnost a trestnost účastníka se užije ustanovení o trestní odpovědnosti a trestnosti pachatele. Trestní odpovědnost účastníka může opět zaniknout za podmínek určených zákonem.

Nyní se tedy dostáváme k tomu, kdo je z hlediska trestního zákoníku **trestně odpovědným pachatelem** (§ 25 trestního zákoníku). Trestně odpovědným tedy není ten, kdo v době spáchání činu nedovršil patnáctý rok svého věku. To znamená, že jej nelze za toto jednání potrestat v souladu s trestním zákoníkem.⁶¹ Osoba nezletilého pachatele se zcela nevyvazuje odpovědnosti za spáchané jednání, co se týče například náhrady způsobené škody, ale za její jednání ji dle trestního zákoníku nelze uložit trest. Jednání nezletilého pachatele, který není trestně odpovědný lze však projednat před soudem pro mládež a z jeho jednání vyvodit pro nezletilce výchovné a omezující důsledky. K trestní odpovědnosti za trestný čin je tedy třeba, aby osoba, která čin spáchala, byla starší patnácti let a jednoho dne. Poté se jedná o trestně odpovědného pachatele, kterého lze za jeho jednání postihnout uložením trestu v souladu s trestním zákoníkem a zákonem o soudnictví ve věcech mládeže. Za své jednání není dále trestně odpovědný ten, kdo pro duševní poruchu v době spáchání činu nemohl rozpoznat jeho protiprávnost nebo ovládat své jednání, není za tento čin trestně odpovědný (§ 26 trestního zákoníku). Jde tedy o osobu, která v době spáchání neměla zachovány rozpoznávací a ovládací schopnosti. Nebyla tedy schopna v době spáchání trestného činu pro duševní poruchu rozpoznat nebezpečnost svého jednání, ovládnout své jednání. Tento stav myslí trestní zákoník nazývá jako **nepříčetnost**.⁶²

Zákoník dále vyjmenovává i případy vylučující protiprávnost činu. Jedná se o krajní nouzi, nutnou obranu, svolení poškozeného, přípustné riziko a oprávněné použití zbraně. V těchto případech jde tedy o jednání, které není protiprávní a vylučuje tak možnost trestního stíhání a jeho potrestání. Jde o čin, který je v souladu s platnými právními předpisy.⁶³

⁶¹ *Trestní zákoník ČR* [online]. 2009 [cit. 25. 11. 2011]. Dostupný z WWW: <<http://aplikace.mvcr.cz/sbirka-zakonu/SearchResult.aspx>>.

⁶² VANTUCH, P. *Trestní zákoník s komentářem*. Praha, 2011, s. 159.

⁶³ *Trestní zákoník ČR* [online]. 2009 [cit. 25. 11. 2011]. Dostupný z WWW: <<http://aplikace.mvcr.cz/sbirka-zakonu/SearchResult.aspx>>.

Mladistvým pachatelům lze za spáchanou trestnou činnost trestní, omezující a ochranná opatření. Obecně platí, že trestní sankce lze ukládat jen v souladu se zákonem o soudnictví ve věcech mládeže a to pouze tresty, uvedené trestním zákoně. Pachateli pak nelze uložit kruté a nepřiměřené trestní sankce a výkonem trestní sankce nesmí být ponížena lidská důstojnost. Jedná-li se dále o osobu mladistvou, je třeba přihlížet ještě při ukládání trestu k dalším okolnostem, které později zmíním v souvislosti se zákonem o soudnictví ve věcech mládeže. Soudnictví ve věcech mladistvých pachatelů je upraveno zvláštním zákonem a to zejména z důvodu toho, že k mladistvým pachatelům je třeba přistupovat z důvodů se zvláštní péčí, kterou stát mládeži věnuje. Trestní sankce je nutno ukládat přiměřeně s přihlédnutím k povaze a závažnosti spáchaného trestného činu a poměrům pachatele. Pokud postačí uložení trestní sankce pachatele méně postihující, nesmí být uložena trestní sankce pro pachatele citelnější. Obecně při stanovení druhu trestu a jeho výměry soud přihlédne k povaze a závažnosti spáchaného trestného činu, k osobním, rodinným, majetkovým a jiným poměrům pachatele a k jeho dosavadnímu způsobu života a k možnosti jeho nápravy. Dále přihlédne k chování pachatele po činu, zejména k jeho snaze nahradit škodu nebo odstranit jiné škodlivé následky činu. Povaha a závažnost trestného činu jsou určovány zejména významem chráněného zájmu, který byl činem dotčen, způsobem provedení činu a jeho následky, okolnostmi, za kterých byl čin spáchán, osobou pachatele, mírou jeho zavinění a jeho pohnutkou, záměrem nebo cílem.⁶⁴ Při stanovení druhu trestu a jeho výměry soud přihlédne k polehčujícím a přitěžujícím okolnostem k době, která uplynula od spáchání trestného činu. **K přitěžující okolnosti** (42 trestního zákoníku) se přihlédne, pokud jde o těžší následek. Při stanovení druhu trestu a jeho výměry přihlédne soud u spolupachatelů též k tomu, jakou měrou jednání každého z nich přispělo ke spáchání trestného činu, u organizátora, návodce a pomocníka též k významu a povaze jejich účasti na spáchání trestného činu a u přípravy k zvláště závažnému zločinu a u pokusu trestného činu též k tomu, do jaké míry se jednání pachatele k dokonání trestného činu přiblížilo, jakož i k okolnostem a k důvodům, pro které k jeho dokonání nedošlo.⁶⁵ Soud jako k **polehčující okolnosti** (§ 41 trestního zákoníku) přihlédne

⁶⁴ VANTUCH, P. *Trestní zákoník s komentářem*. Praha, 2011, s. 165.

⁶⁵ *Trestní zákoník ČR* [online]. 2009 [cit. 23. 11. 2011]. Dostupný z WWW: <<http://aplikace.mvcr.cz/sbirka-zakonu/SearchResult.aspx>>.

zejména k tomu, že pachatel spáchal trestný čin poprvé a pod vlivem okolností na něm nezávislých, spáchal trestný čin v silném rozrušení, ze soucitu nebo z nedostatku životních zkušeností, spáchal trestný čin pod tlakem závislosti nebo podřízenosti, spáchal trestný čin pod vlivem hrozby nebo nátlaku, rovněž tak **spáchal trestný čin ve věku blízkém věku mladistvých**.⁶⁶ Z tohoto je tedy patrné, že nejen k mladistvým pachatelům, ale i k již zletilým pachatelům stát přistupuje s ohledem na to, že se jedná o mladé lidi, kteří teprve dozrávají a hledají svou životní cestu.

Soudnictví ve věcech mládeže je upraveno **zákonem o soudnictví ve věcech mládeže** č. 218/2003 Sb. upravuje podmínky odpovědnosti a postihu mládeže za protiprávní činy. Soudnictví ve věcech mladistvých a ve věcech posuzování činů jinak trestných spáchaných dětmi mladšími patnácti let vykonávají soudy pro mládež.⁶⁷ Projednáváním protiprávních činů, kterých se dopustily děti mladší patnácti let a mladiství, se sleduje, aby se na toho, kdo se takového činu dopustil, užilo opatření, které účinně přispěje k tomu, aby se nadále páchání protiprávního činu zdržel a našel si společenské uplatnění odpovídající jeho schopnostem a rozumovému vývoji a podle svých sil a schopností přispěl k odčinění újmy vzniklé jeho protiprávním činem. Řízení ve věcech mladistvých pachatelů musí být vedeno tak, aby přispívalo k předcházení a zamezování páchání protiprávních činů. Ustanovení zákona o soudnictví ve věcech mládeže se užije na toho, kdo v době spáchání činu nepřekročil osmnáctý rok věku, to znamená na toho, kdo nedosáhl zletilosti. Trestný čin mladistvého se dle zákona nazývá proviněním a mládež je označována jako děti mladší patnácti let a mladiství. Dítětem mladším patnácti let se rozumí ten, kdo v době spáchání činu jinak trestného nedovršil patnáctý rok věku a mladistvým je ten, kdo v době spáchání provinění dovršil patnáctý rok a nepřekročil osmnáctý rok svého věku. Trestný čin spáchaný mladistvým se nazývá provinění.

⁶⁶ *Trestní zákoník ČR* [online]. 2009 [cit. 25. 11. 2011]. Dostupný z WWW: <<http://aplikace.mvcr.cz/sbirka-zakonu/SearchResult.aspx>>.

⁶⁷ *Zákon o soudnictví ve věcech mládeže* [online]. 2003 [cit. 29. 11. 2011]. Dostupný z WWW: <<http://aplikace.mvcr.cz/archiv2008/sbirka/2003/sb079-03.pdf>>.

Mladistvému lze uložit jako trest pouze tato opatření uvedená v § 10 zákona o soudnictví ve věcech mládeže⁶⁸:

- a) výchovná opatření
- b) ochranná opatření
- c) trestní opatření

Účelem těchto opatření je především vytvoření podmínek pro sociální a duševní rozvoj mladistvého se zřetelem k jím dosaženému stupni rozumového a mravního vývoje, osobním vlastnostem, k rodinné výchově a k prostředí mladistvého i jeho ochrana před škodlivými vlivy a předcházení dalšímu páčání provinění.⁶⁹

Řízení s mladistvými pachateli má rovněž své zákonné zásady, kterými se musí řídit. Nikdo nemůže být podle tohoto zákona postizen za čin, který nebyl trestný podle zákona v době, kdy byl spáchán, a jen tento zákon v návaznosti na trestní zákoník stanoví, které jednání je proviněním. Dále stanoví sankce a způsob jejich ukládání, směřující především k obnovení narušených sociálních vztahů, začlenění dítěte mladšího patnácti let nebo mladistvého do rodinného a sociálního prostředí a k předcházení protiprávním činům. Trestní opatření se uloží pouze tehdy, jestliže zvláštní způsoby řízení a opatření, zejména obnovující narušené sociální vztahy a přispívající k předcházení protiprávním činům, by zřejmě nevedly k dosažení účelu tohoto zákona. Při ukládání opatření podle zákona o soudnictví ve věcech mládeže se musí přihlížet k osobnosti mladistvého, včetně jeho věku a rozumové a mravní vyspělosti, zdravotnímu stavu, jakož i jeho osobním, rodinným a sociálním poměrům, a musí být přiměřené povaze a stupni nebezpečnosti spáchaného činu⁷⁰. S přihlédnutím k věku, zdravotnímu stavu, rozumové a mravní vyspělosti osoby, proti níž se vede, je třeba postupovat proto, aby další vývoj osoby mladistvého byl co nejméně ohrožen a aby projednávané činy a jejich příčiny i okolnosti, které je umožnily,

⁶⁸ *Zákon o soudnictví ve věcech mládeže* [online]. 2003 [cit. 29. 11. 2011]. Dostupný z WWW: <<http://aplikace.mvcr.cz/archiv2008/sbirka/2003/sb079-03.pdf>>.

⁶⁹ *Zákon o soudnictví ve věcech mládeže* [online]. 2003 [cit. 3. 12. 2011]. Dostupný z WWW: <<http://aplikace.mvcr.cz/archiv2008/sbirka/2003/sb079-03.pdf>>.

⁷⁰ *Zákon o soudnictví ve věcech mládeže* [online]. 2003 [cit. 3. 12. 2011]. Dostupný z WWW: <<http://aplikace.mvcr.cz/archiv2008/sbirka/2003/sb079-03.pdf>>.

byly náležitě objasněny a za jejich spáchání byla vyvozena odpovědnost podle tohoto zákona.

V řízení orgány činné v trestním řízení spolupracují s příslušným orgánem sociálně-právní ochrany dětí a musí postupovat tak, aby byl co nejméně ohrožen mravní a morální vývoj dětí a mládeže. Každé dítě mladší patnácti let nebo mladistvý má právo na to, aby jeho čin byl projednán bez zbytečného odkladu a v přiměřené lhůtě soudem pro mládež. Celé řízení a jeho průběh musí směřovat k tomu, aby poškozený dosáhl náhrady škody způsobené protiprávním činem, nebo se mu dostalo jiného přiměřeného zadostiučinění. Soudci, státní zástupci, příslušníci policejních orgánů a úředníci Probační a mediační služby působící v trestních věcech mládeže jsou pak pro práci s mladistvými pachateli zvláště školeni.

Při vyvozování trestní odpovědnosti mladistvého se jednak vychází z obecných ustanovení trestního zákoníku a dále trestní odpovědnost mladistvého specificky vymezena zákonem o soudnictví ve věcech mládeže. Tedy mladistvý, který v době spáchání činu nedosáhl takové rozumové a mravní vyspělosti, aby mohl rozpoznat jeho nebezpečnost pro společnost nebo ovládat své jednání, není za tento čin trestně odpovědný. Pokud tedy mladistvý vzhledem k uvedeným okolnostem trestně odpovědný za své jednání, lze vůči němu použít obdobně postupů a opatření uplatňovaných podle tohoto zákona u dětí mladších patnácti let.⁷¹

V řízení proti mladistvým je třeba dbát toho, aby vyšetřování, projednávání i rozhodování jejich trestních věcí bylo svěřováno osobám, jejichž znalost otázek souvisících s výchovou mládeže zaručí splnění výchovného účelu řízení. Orgány činné podle tohoto zákona postupují ve spolupráci s příslušným orgánem sociálně-právní ochrany dětí a s Probační a mediační službou.⁷² Orgány činné podle tohoto zákona a úředníci Probační a mediační služby spolupracují s příslušným orgánem sociálně-právní ochrany dětí, zájmovými sdruženími občanů a s osobami realizujícími probační programy, aby posílili výchovné působení řízení ve věcech mladistvých, vytvořili podmínky pro individuální přístup k řešení jednotlivých věcí, včas reagovali na potřeby a zájmy

⁷¹ *Zákon o soudnictví ve věcech mládeže* [online]. 2003 [cit. 3. 12. 2011]. Dostupný z WWW: <<http://aplikace.mvcr.cz/archiv2008/sbirka/2003/sb079-03.pdf>>.

⁷² *Zákon o soudnictví ve věcech mládeže* [online]. 2003 [cit. 3. 12. 2011]. Dostupný z WWW: <<http://aplikace.mvcr.cz/archiv2008/sbirka/2003/sb079-03.pdf>>.

mladistvých a poškozených osob i všech dalších subjektů dotčených trestnou činností a také tímto způsobem trestné činnosti zamezovali a jí předcházeli.⁷³ Do řešení jednotlivých provinění podle tohoto zákona zapojují též zájmová sdružení občanů a jiné subjekty působící ve společenském prostředí mladistvého, v němž došlo k provinění, a blízké sociální okolí obviněného a poškozeného. Zájmová sdružení občanů a osoby realizující probační i jiné programy nebo věnující se sociální práci mohou způsobem stanoveným v zákoně upozorňovat orgány činné podle tohoto zákona a příslušný orgán sociálně-právní ochrany dětí na skutečnosti nasvědčující tomu, že bylo spácháno provinění a dávat tak podnět k vhodné reakci na něj. Zároveň se mohou podílet na výkonu soudních rozhodnutí a spolupůsobit při nápravě mladistvých a při vytváření jejich vhodného sociálního zázemí. Při provádění úkonů řízení ve věcech mladistvých se musí jednat s osobami na úkonu zúčastněnými tak, jak to vyžaduje význam a výchovný účel řízení; vždy je nutno šetřit jejich osobnosti. Při jednání s mladistvými se musí s přihlédnutím k jejich věku a duševní vyspělosti postupovat tak, aby nedošlo k narušení jejich psychické a sociální rovnováhy a jejich další vývoj byl co nejméně ohrožen. Úkony přípravného řízení, kterých se účastní mladistvý, provede zpravidla policejní orgán určený k úkonům v trestních věcech mladistvých osob, státní zástupce specializovaný na věci mládeže nebo soudce soudu pro mládež.

Trestnost činu spáchaného mladistvým pachatelem, za který trestní zákon stanoví trest odnětí svobody, jehož horní hranice nepřevyšuje pět let, zaniká, jestliže mladistvý po spáchání činu dobrovolně odstranil nebo napravil způsobený následek, anebo se o to pokusil, zejména nahradil způsobenou škodu, učinil opatření potřebná k její náhradě nebo se jinak pokusil odčinit způsobené následky, svým chováním projevils účinnou snahu po nápravě a čin neměl trvale nepříznivých následků pro poškozeného nebo pro společnost. Ten stav se nazývá **účinná lítost**.⁷⁴

Trestnost činu spáchaného mladistvým, zaniká uplynutím **promlčecí doby**, to znamená deset let, jde-li o provinění, na které trestní zákon stanoví výjimečný trest, pět

⁷³ *Zákon o soudnictví ve věcech mládeže* [online]. 2003 [cit. 3. 12. 2011]. Dostupný z WWW: <<http://aplikace.mvcr.cz/archiv2008/sbirka/2003/sb079-03.pdf>>.

⁷⁴ *Zákon o soudnictví ve věcech mládeže* [online]. 2003 [cit. 5. 12. 2011]. Dostupný z WWW: <<http://aplikace.mvcr.cz/archiv2008/sbirka/2003/sb079-03.pdf>>.

let, činí-li horní hranice trestní sazby odnětí svobody nejméně deset let, tři léta u ostatních provinění.⁷⁵

5.2 Ukládání opatření, druhy opatření a jejich důsledky pro mladistvé

Soud při potrestání mladistvého pachatele může upustit, nebo podmíněně upustit od trestního opatření a uložit mladistvému jako trest výchovná opatření pokud mohou být k dosažení účelu zákona uložena. Výchovné opatření lze mladistvému uložit nejdéle na dobu současně stanovené zkušební doby u podmíněného odsouzení, případně může být ukládáno samostatně nebo vedle jiného ochranného nebo trestního opatření. Lze je uložit nejdéle na dobu tří let.

Mezi výchovná opatření uvedená v § 15 zákona o soudnictví ve věcech mládeže patří tato opatření⁷⁶:

- a) dohled probačního úředníka
- b) probační program
- c) výchovné povinnosti
- d) výchovná omezení
- e) napomenutí s výstrahou

Výchovná opatření může soud pro mládež a v přípravném řízení státní zástupce ukládat se souhlasem osoby, proti níž se řízení vede, již v průběhu trestního řízení a to nejdéle do jeho pravomocného skončení. Výchovná opatření usměrňují způsob života mladistvého, a tím podporují a zajišťují jeho výchovu.

⁷⁵ *Zákon o soudnictví ve věcech mládeže* [online], 2003 [cit. 5. 12. 2011]. Dostupný z WWW: <<http://aplikace.mvcr.cz/archiv2008/sbirka/2003/sb079-03.pdf>>.

⁷⁶ *Zákon o soudnictví ve věcech mládeže* [online], 2003 [cit. 5. 12. 2011]. Dostupný z WWW: <<http://aplikace.mvcr.cz/archiv2008/sbirka/2003/sb079-03.pdf>>.

Dohledem probačního úředníka (§ 16 zákona o soudnictví ve věcech mládeže) se rozumí pravidelné sledování chování mladistvého v jeho rodině a způsobu výchovného působení rodičů na něj. Kontroluje se dodržování uloženého probačního programu, výchovných povinností a omezení uložených mladistvému soudem pro mládež a v přípravném řízení státním zástupcem. Účelem dohledu probačního úředníka je sledování a kontrola chování mladistvého, zaměřená na zajištění ochrany společnosti a snížení možnosti opakování trestné činnosti. Mladistvému je probačním úředníkem zároveň zajištěna odborná pomoc a vedení s cílem zajistit, aby v budoucnu vedl řádný život. Mladistvý, kterému byl uložen dohled probačního úředníka, je povinen spolupracovat s probačním úředníkem způsobem, který mu probační úředník stanoví na základě programu jeho výkonu, dostavovat se k probačnímu úředníkovi ve lhůtách, které mu budou stanoveny, informovat probačního úředníka o svém pobytu, zaměstnání, dodržování uložených přiměřených omezení nebo povinností a nebránit probačnímu úředníkovi ve vstupu do obydlí.⁷⁷

Výkon dohledu probačního úředníka nařizuje předseda senátu soudu pro mládež středisku Probační a mediační služby, v jehož obvodu mladistvý bydlí nebo se zdržuje. Probační úředník při výkonu dohledu dohlíží na plnění povinností uložených mladistvému, a za tím účelem také pravidelně navštěvuje mladistvého, nad nímž vykonává dohled, v jeho bydlišti, na pracovišti a ve škole. Poruší-li mladistvý, kterému byl uložen dohled, závažně nebo opakovaně podmínky dohledu nebo jiná uložená výchovná opatření, informuje o tom probační úředník bez zbytečného odkladu předsedu senátu soudu pro mládež, který dohled uložil. Probační úředník nejméně jednou za šest měsíců zpracuje zprávu, ve které informuje předsedu senátu soudu pro mládež, který dohled uložil, o průběhu výkonu dohledu nad mladistvým, o plnění uložených výchovných opatření mladistvým, o jeho osobních, rodinných a sociálních poměrech a aktuální životní situaci.⁷⁸

Probačním programem (§ 17 zákona o soudnictví ve věcech mládeže) se rozumí program sociálního výcviku, psychologického poradenství, terapeutický program, program

⁷⁷ *Zákon o soudnictví ve věcech mládeže* [online]. 2003 [cit. 3. 12. 2011]. Dostupný z WWW: <<http://aplikace.mvcr.cz/archiv2008/sbirka/2003/sb079-03.pdf>>.

⁷⁸ *Zákon o soudnictví ve věcech mládeže* [online]. 2003 [cit. 3. 12. 2011]. Dostupný z WWW: <<http://aplikace.mvcr.cz/archiv2008/sbirka/2003/sb079-03.pdf>>.

zahrnující obecně prospěšnou činnost. Jde o vzdělávací, doškolovací, rekvalifikační nebo jiný vhodný program k rozvíjení sociálních dovedností a osobnosti mladistvého. Mladistvý je tímto režimem omezen v běžném způsobu života, kdy toto omezení směřuje a má za cíl to, aby se mladistvý vyhnul chování, které by bylo v rozporu se zákonem. **Probační program** soud pro mládež a v přípravném řízení státní zástupce může uložit mladistvému jestliže⁷⁹:

- a) je vhodný vzhledem k potřebám mladistvého a zájmům společnosti
- b) je mu poskytnuta dostatečná možnost seznámit se s obsahem probačního programu
- c) mladistvý souhlasí se svou účastí na něm

Pokud byla proviněním spáchaným mladistvým způsobena škoda, zpravidla se mladistvému uloží, aby ji podle svých sil nahradil.

Výchovné povinnosti (§ 18 zákona o soudnictví ve věcech mládeže) mladistvému může opět uložit soud pro mládež a v přípravném řízení státní zástupce. Jedná se o následující výchovné povinnosti⁸⁰:

- a) bydlet s rodičem nebo jiným dospělým, který je odpovědný za jeho výchovu
- b) jednorázově nebo ve splátkách zaplatit přiměřenou peněžitou částku, kterou zároveň určí, na peněžitou pomoc obětem trestné činnosti poskytovanou podle zvláštního zákona
- c) vykonávat bezplatně ve volném čase společensky prospěšnou činnost určitého druhu
- d) usilovat o vyrovnání s poškozeným
- e) nahradit podle svých sil škodu způsobenou proviněním
- f) podrobil se léčení závislosti na návykových látkách

⁷⁹ *Zákon o soudnictví ve věcech mládeže* [online]. 2003 [cit. 7. 12. 2011]. Dostupný z WWW: <<http://aplikace.mvcr.cz/archiv2008/sbirka/2003/sb079-03.pdf>>.

⁸⁰ *Zákon o soudnictví ve věcech mládeže* [online]. 2003 [cit. 7. 12. 2011]. Dostupný z WWW: <<http://aplikace.mvcr.cz/archiv2008/sbirka/2003/sb079-03.pdf>>.

g) podrobit se ve svém volném čase vhodnému programu sociálního výcviku psychologickému poradenství, terapeutickému programu, vzdělávacímu, doškolovacímu, rekvalifikačnímu nebo jinému vhodnému programu k rozvíjení sociálních dovedností a osobnosti mladistvého, který není probačním programem

Při ukládání **výchovných omezení** (§19 zákona o soudnictví ve věcech mládeže) soud pro mládež a v přípravném řízení státní zástupce může mladistvému uložit výchovné omezení, kterým stanoví, aby zejména⁸¹:

- a) nenavštěvoval určité akce, zařízení nebo jiné pro mladistvého nevhodné prostředí
- b) nestýkal se s určitými osobami
- c) nezdržoval se na určitém místě
- d) nepřechoval předměty, které by mohly sloužit k páčání dalších provinění
- e) nežíval návykové látky
- f) neúčastnil se hazardních her, sázek a hraní na výherních hracích přístrojích
- g) neměnil bez předchozího ohlášení probačnímu úředníkovi místo svého pobytu
- h) neměnil bez předchozího oznámení probačnímu úředníkovi bezdůvodně svoje zaměstnání

Výchovné omezení přitom smí být mladistvému uloženo jen tak, aby nenarušilo jeho přípravu na budoucí povolání, především plnění povinností souvisejících se vzdělávacím programem školy, nebo výkon povolání či zaměstnání.

V **napomenutí s výstrahou** (§ 20 zákona o soudnictví ve věcech mládeže) soud pro mládež a v přípravném řízení státní zástupce mladistvému v přítomnosti jeho zákonného zástupce důrazně vytkne protiprávnost jeho činu a upozorní ho na konkrétní důsledky, jež mu hrozí podle tohoto zákona v případě, že by v budoucnu páchal další trestnou činnost.

⁸¹ *Zákon o soudnictví ve věcech mládeže* [online]. 2003 [cit. 7. 12. 2011]. Dostupný z WWW: <<http://aplikace.mvcr.cz/archiv2008/sbirka/2003/sb079-03.pdf>>.

Mezi ochranná opatření uvedená v § 21 zákona o soudnictví ve věcech mládeže patří tato opatření⁸²:

- a) ochranné léčení
- b) zabránění věci, nebo jiné majetkové hodnoty
- c) ochranná výchova

Jejich účelem je kladně ovlivnit duševní, mravní a sociální vývoj mladistvého a chránit společnost před pácháním provinění mladistvými. Ochrannou výchovu lze mladistvému uložit pouze podle tohoto zákona, ostatní ochranná opatření se ukládají podle trestního zákona.

Soud pro mládež může mladistvému uložit **ochrannou výchovu** (§ 22 zákona o soudnictví ve věcech mládeže), pokud o výchovu mladistvého není náležitě postaráno, jeho výchova je zanedbána nebo prostředí, ve kterém žije, neposkytuje záruku kvalitní výchovy. Tato ochranná výchova potrvá, dokud to vyžaduje její účel, nejdéle však do dovršení osmnáctého roku věku mladistvého, případně až do devatenáctého roku. Jestliže převýchova mladistvého pokročila do té míry, že lze očekávat, že i bez omezení se bude řádně chovat a pracovat, avšak dosud nepominuly všechny okolnosti, pro něž byla ochranná výchova uložena, může soud ochrannou výchovu přeměnit v ústavní nebo může rozhodnout o podmíněném umístění mladistvého mimo výchovné zařízení. Přitom může mladistvému uložit dohled probačního úředníka nebo jiné výchovné opatření.⁸³

Mezi trestní opatření uvedená v § 24 zákona o soudnictví ve věcech mládeže patří⁸⁴:

- a) obecně prospěšné práce
- b) peněžité opatření

⁸² *Zákon o soudnictví ve věcech mládeže* [online]. 2003 [cit. 7. 12. 2011]. Dostupný z WWW: <<http://aplikace.mvcr.cz/archiv2008/sbirka/2003/sb079-03.pdf>>.

⁸³ *Zákon o soudnictví ve věcech mládeže* [online]. 2003 [cit. 7. 12. 2011]. Dostupný z WWW: <<http://aplikace.mvcr.cz/archiv2008/sbirka/2003/sb079-03.pdf>>.

⁸⁴ *Zákon o soudnictví ve věcech mládeže* [online]. 2003 [cit. 7. 12. 2011]. Dostupný z WWW: <<http://aplikace.mvcr.cz/archiv2008/sbirka/2003/sb079-03.pdf>>.

- c) peněžité opatření s podmíněným odkladem výkonu
- d) propadnutí věci nebo jiné majetkové hodnoty
- e) zákaz činnosti
- f) vyhoštění
- g) odnětí svobody podmíněně odložené na zkušební dobu (podmíněné odsouzení)
- h) odnětí svobody podmíněně odložené na zkušební dobu s dohledem
- i) odnětí svobody nepodmíněné

Trestní opatření uložené podle zákona o soudnictví ve věcech mládeže je v návaznosti na trestní zákon a musí vzhledem k okolnostem případu a osobě i poměrům mladistvého napomáhat k vytváření vhodných podmínek pro další vývoj mladistvého. Výkonem trestního opatření nesmí být ponížena lidská důstojnost.

Za podmínek stanovených v trestním zákoně může soud pro mládež uložit mladistvému **obecně prospěšné práce** (§ 26 zákona o soudnictví ve věcech mládeže) s přihlédnutím k jeho stanovisku k možnosti jejich uložení. Horní hranice sazby tohoto trestního opatření u mladistvého nesmí převyšovat polovinu horní hranice stanovené v trestním zákoně. Obecně prospěšné práce nesmí vzhledem ke své povaze nebo okolnostem, za kterých jsou vykonávány, ohrožovat zdraví, bezpečnost nebo mravní vývoj mladistvých. Vedle trestního opatření obecně prospěšných prací uložit i vhodná výchovná opatření.⁸⁵ **Zákaz činnosti** (§ 26 zákona o soudnictví ve věcech mládeže) může soud pro mládež mladistvému uložit, není-li to na překážku přípravě na jeho povolání, přičemž horní hranice sazby nesmí převyšovat pět let. Soud pro mládež může vedle trestního opatření zákazu činnosti uložit i vhodná výchovná opatření.⁸⁶ **Vyhoštění** (§ 26 zákona o soudnictví ve věcech mládeže) ve výměře od jednoho do pěti let může soud pro mládež uložit jen za podmínek stanovených v trestním zákoně. U mladistvého, který je občanem Evropské unie, musí být navíc splněna podmínka, že neuložením tohoto druhu trestního opatření by došlo k vážnému ohrožení bezpečnosti státu nebo veřejného pořádku, nebo že vyhoštění

⁸⁵ *Zákon o soudnictví ve věcech mládeže* [online]. 2003 [cit. 7. 12. 2011]. Dostupný z WWW: <<http://aplikace.mvcr.cz/archiv2008/sbirka/2003/sb079-03.pdf>>.

⁸⁶ *Zákon o soudnictví ve věcech mládeže* [online]. 2003 [cit. 7. 12. 2011]. Dostupný z WWW: <<http://aplikace.mvcr.cz/archiv2008/sbirka/2003/sb079-03.pdf>>.

je v nejlepším zájmu takového mladistvého. Při ukládání vyhoštění přihledne soud pro mládež též k nejlepšímu zájmu mladistvého, zejména k rodinným a osobním poměrům mladistvého a dbá toho, aby tímto trestem nebyl vydán nebezpečí zpustnutí.⁸⁷

Soud pro mladistvé může též mladistvému jako trest uložit **peněžitě opatření** (§ 27 zákona o soudnictví ve věcech mládeže) ve výměře od 1 000 Kč do 500 000 Kč a to za podmínek stanovených v trestním zákoně. Mladistvý musí být výdělečně činný nebo jeho majetkové poměry uložení takového trestního opatření musí umožňovat. Soud pro mládež může vedle peněžitě opatření uložit i vhodná výchovná opatření. Soud pro mládež může **podmíněně odložit výkon peněžitě opatření** (§ 28 zákona o soudnictví ve věcech mládeže), jestliže vzhledem k osobě mladistvého, zejména s přihlédnutím k jeho dosavadnímu životu a prostředí, ve kterém žije a pracuje a k okolnostem případu má důvodně za to, že účelu trestního opatření bude dosaženo i bez jeho výkonu nebo jestliže přijme záruku za nápravu mladistvého a vzhledem k výchovnému vlivu toho, kdo záruku nabídl, má důvodně za to, že účelu trestního opatření bude dosaženo i bez jeho výkonu.⁸⁸ Zkušební doba je při podmíněném odložení výkonu peněžitě opatření stanoví soud pro mládež zkušební dobu až na tři léta. Rozhodnutí o osvědčení vysloví soud pro mládež, jestliže mladistvý, kterému byl podmíněně odložen výkon peněžitě opatření, vedl ve zkušební době řádný život a vyhověl uloženým podmínkám, že se osvědčil. Jinak soud rozhodne, že se peněžitě opatření vykoná.

Trestní opatření **odnětí svobody** (§ 31 zákona o soudnictví ve věcech mládeže) je až tou nejzazší možností potrestání mladistvého pachatele. Nepodmíněný trest odnětí svobody může soud pro mládež mladistvému uložit jen tehdy, jestliže by s ohledem na okolnosti případu, osobu mladistvého nebo předchozí použitá opatření uložení jiného trestního opatření zjevně nepostačovala k dosažení účelu zákona. Trestní sazby odnětí svobody stanovené v trestním zákoně se u mladistvých snižují na polovinu a horní hranice

⁸⁷ *Zákon o soudnictví ve věcech mládeže* [online]. 2003 [cit. 7. 12. 2011]. Dostupný z WWW: <<http://aplikace.mvcr.cz/archiv2008/sbirka/2003/sb079-03.pdf>>.

⁸⁸ *Zákon o soudnictví ve věcech mládeže* [online]. 2003 [cit. 7. 12. 2011]. Dostupný z WWW: <<http://aplikace.mvcr.cz/archiv2008/sbirka/2003/sb079-03.pdf>>.

trestní sazby nesmí převyšovat pět let a dolní hranice jeden rok. V případě, že mladistvý spáchal provinění, za které trestní zákon ve zvláštní části dovoluje uložení výjimečného trestu, a že stupeň nebezpečnosti takového provinění pro společnost je vzhledem k zvlášť zavrženíhodnému způsobu provedení činu nebo k zvlášť zavrženíhodné pohnutce nebo k zvlášť těžkému a těžko napravitelnému následku mimořádně vysoký, může soud pro mládež uložit mladistvému odnětí svobody na pět až deset let. Naopak má-li soud vzhledem k okolnostem případu nebo vzhledem k poměrům mladistvého za to, že by použití trestní sazby odnětí svobody stanovené trestním zákonem bylo pro mladistvého nepřiměřeně přísné a že lze účelu trestního opatření dosáhnout i odnětím svobody kratšího trvání, může snížit trestní opatření odnětí svobody pod dolní hranici trestní sazby zákonem stanovené bez omezení uvedeného v trestním zákoně.⁸⁹

Výkon trestu odnětí svobody lze mladistvému též **podmíněně odložit** (§ 33 zákona o soudnictví ve věcech mládeže) na zkušební dobu, případně mladistvého podmíněně odsoudit k **odnětí svobody s dohledem** (§ 33 zákona o soudnictví ve věcech mládeže). Stanovená zkušební doba soudem činí roka až tři léta a současně může soud pro mládež mladistvému uložit i výchovná opatření.⁹⁰

5.3 Řízení ve věcech dětí mladších 15 let

Dítě mladší patnácti let není trestně odpovědné. Pokud se dítě mladší než patnáct let dopustí činu jinak trestného, učiní soud pro mládež opatření potřebná k jeho nápravě. Dítěti mladšímu než patnáct let, které se dopustilo činu jinak trestného, lze opatření uložit na návrh státního zastupitelství. Státní zastupitelství je povinno návrh podat bezodkladně poté, jakmile se dozví, že trestní stíhání je nepřijatelné, protože jde o osobu, která není pro nedostatek věku trestně odpovědná. Pokud státní zastupitelství návrh na uložení opatření nepodá, může soud pro mládež řízení zahájit i bez něj. Účastníkem tohoto řízení jsou

⁸⁹ *Zákon o soudnictví ve věcech mládeže* [online]. 2003 [cit. 9. 12. 2011]. Dostupný z WWW: <<http://aplikace.mvcr.cz/archiv2008/sbirka/2003/sb079-03.pdf>>.

⁹⁰ *Zákon o soudnictví ve věcech mládeže* [online]. 2003 [cit. 9. 12. 2011]. Dostupný z WWW: <<http://aplikace.mvcr.cz/archiv2008/sbirka/2003/sb079-03.pdf>>.

příslušný orgán sociálně-právní ochrany dětí, zákonní zástupci dítěte, osoby, kterým bylo dítě svěřeno do výchovy nebo jiné obdobné péče a další osoby, o jejichž právech a povinnostech má být v řízení jednáno, případně státní zastupitelství podalo-li ve věci návrh na uložení opatření. Opatrovníkem dítěte pro řízení ustanoví soud pro mládež advokáta. V řízení nemusí být dítě vyslechnuto, bylo-li jeho jednání, v němž je spatřován čin jinak trestný, spolehlivě prokázáno jiným způsobem. Názor dítěte na věc ve věci musí být vždy zjištěn. Nerozhodne-li soud pro mládež jinak, konají se jednání ve věcech uložení opatření dítěti mladšímu než patnáct let, které se dopustilo činu jinak trestného, s vyloučením veřejnosti vyjma úředníků.⁹¹

Dopustí-li se dítě mladší patnácti let činu jinak trestného, může mu soud pro mládež uložit, a to zpravidla na základě výsledků předchozího pedagogicko-psychologického vyšetření, tato **opatření** uvedená v § 93 zákona o soudnictví ve věcech mládeže⁹²:

- a) dohled probačního úředníka
- b) zařazení do terapeutického, psychologického nebo jiného vhodného výchovného programu ve středisku výchovné péče
- c) ochrannou výchovu

Ochrannou výchovu soud pro mládež uloží dítěti, které spáchalo čin, za nějž trestní zákon ve zvláštní části dovoluje uložení výjimečného trestu a které v době spáchání činu dovršilo dvanáctý rok svého věku a je mladší než patnáct let. Ochranná výchova může být uložena též dítěti mladšímu patnácti let, odůvodňuje-li to povaha spáchaného činu jinak trestného a je-li to nezbytně nutné k zajištění jeho řádné výchovy. Dítěti může být též uložen dohled probačního úředníka. Probační úředník při výkonu dohledu také pravidelně navštěvuje dítě mladší patnácti let, nad nímž vykonává dohled, v jeho bydlišti a ve škole.

⁹¹ *Zákon o soudnictví ve věcech mládeže* [online]. 2003 [cit. 7. 12. 2011]. Dostupný z WWW: <<http://aplikace.mvcr.cz/archiv2008/sbirka/2003/sb079-03.pdf>>.

⁹² *Zákon o soudnictví ve věcech mládeže* [online]. 2003 [cit. 7. 12. 2011]. Dostupný z WWW: <<http://aplikace.mvcr.cz/archiv2008/sbirka/2003/sb079-03.pdf>>.

Při ukládání opatření soud pro mládež dbá na výchovné působení na dítě a sleduje i preventivní účinek opatření.

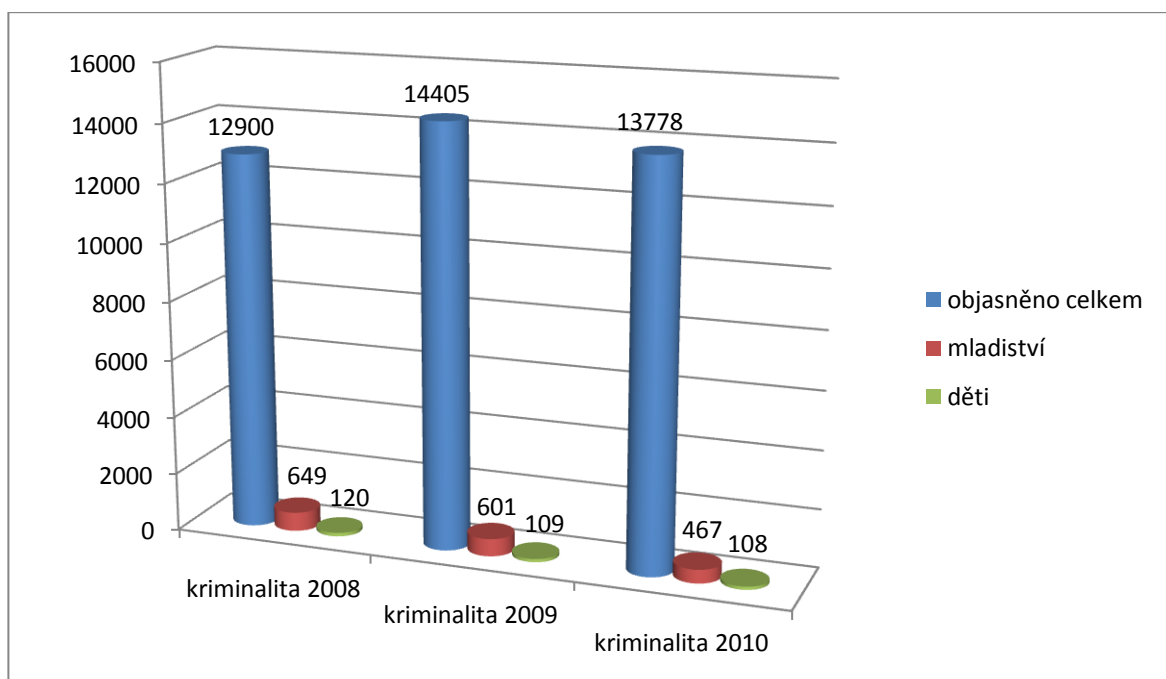
V kapitole věnované důsledkům, které pro děti a mládež vyplývají za jimi spáchané protiprávní jednání, byly popsány a rozebrány základní ustanovení příslušných právních norem. Byly popsány a vysvětleny jednotlivé druhy opatření, které mladistvým v případě spáchání trestné činnosti hrozí. Nedodržení správného způsobu chování ze strany mladistvých ve společnosti a porušení právních povinností může tedy společnost sankcionovat. V první řadě by se, ale v případě mladistvého pachatele mělo přihlídnout k osobě mladistvého pachatele jako k osobnosti, která se teprve vyvíjí. Prvotní snahou společnosti by tedy nemělo být potrestání v pravém slova smyslu, ale spíše jakýsi pokus o nápravu a převýchovu mladistvého pachatele s využitím možností daných zákonem. Při tomto je třeba přihlídnout i k rozumovým schopnostem a vývoji dítěte. Projednáváním protiprávních činů, kterých se dopustili děti mladší patnácti let a mladiství, se sleduje, aby se na toho kdo se takového činu dopustil, užilo opatření, které účinně přispěje k tomu, aby se nadále páchaní protiprávního činu zdržel a našel si společenské uplatnění odpovídající jeho schopnostem a rozumovému vývoji a podle svých sil a schopností přispěl k odčinění újmy vzniklé jeho protiprávním činem. Řízení ve věcech mladistvých pachatelů musí být tedy vedeno především tak, aby přispívalo k předcházení a zamezování páchaní protiprávních činů a vedlo k nápravě mladistvých pachatelů.

6 VÝVOJ KRIMINALITY U DĚTÍ A MLADISTVÝCH VE STŘEDOČESKÉM KRAJI V POSLEDNÍCH LETECH

6.1 Kriminalita ve Středočeském kraji v letech 2008 - 2010

Ve Středočeském kraji bylo v roce 2008 spácháno 12 900 trestných činů, které se podařilo objasnit. Z toho tohoto počtu 649 trestných činů spáchali mladiství a 120 trestných činů děti do 15 let. V roce 2009 se jednalo o 14 405 objasněných trestných činů s podílem mladistvých pachatelů 601 případech a dětí ve 109 případech. V roce 2010 pak bylo objasněno celkem 13 778 případů z čehož mladiství se na této trestné činnosti podíleli ve 467 případech a děti ve 108 případech.⁹³ Hodnoty jsou názorně zpracovány v níže uvedeném grafu, kde je rovněž pro srovnání uvedena i celková objasněná trestná činnost.

Graf č. 1: Podíl kriminality dětí a mladistvých na celkové objasněné trestné činnosti ve Středočeském kraji v uplynulých letech.

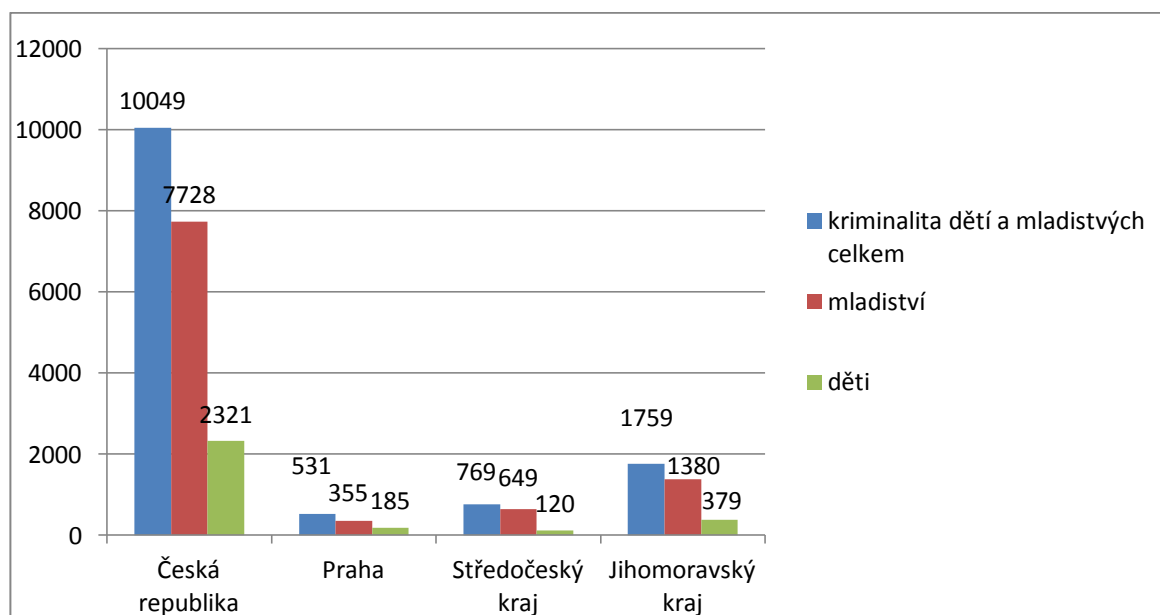

⁹³ *Statistiky* [online]. Praha 2011 [cit. 12. 12. 2011]. Dostupný z WWW: <<http://www.policie.cz/policie-cr-web-informacni-servis-statistiky.aspx>>.

6.2 Porovnání vývoje kriminality ve Středočeském kraji s vybranými regiony České republiky

V roce 2008 bylo na území Středočeského kraje dětmi a mladistvými spácháno celkem 769 trestných činů. Z toho 120 skutků bylo spácháno dětmi a 649 skutků mladistvými pachateli. V 548 případech se jednalo o obecnou kriminalitu a ve 221 případech o ostatní trestnou činnost a kriminalitu hospodářskou. Nejčastější trestnou činností spáchanou dětmi a mladistvými pak je majetková trestná činnost, které se mladiství pachatelé dopustili celkem ve 369 případech. V 90 případech se pak jednalo o násilnou trestnou činnost. Ve zbylých případech šlo o jinou trestnou činnost.⁹⁴ Pro názornost v grafu č. 2 uvádím porovnání kriminality dětí a mladistvých ve Středočeském kraji s počtem 1 175 254 obyvatel s dalšími obdobnými regiony ČR, co se týče hustoty osídlení obyvatelstvem. Jde o Prahu s počtem 1 160 118 obyvatel a Jihomoravský kraj s počtem 1 121 792 obyvatel. V grafu je znázorněna i celková kriminalita dětí a mladistvých v ČR.

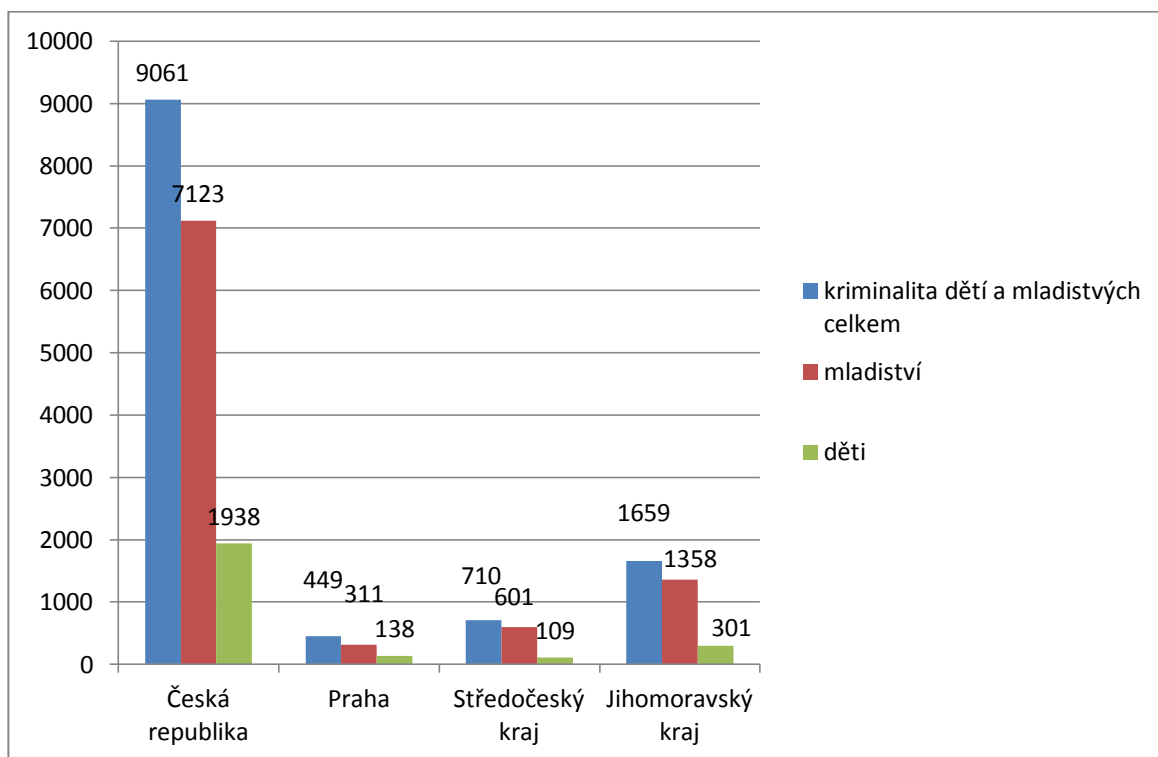
Graf č. 2: Porovnání kriminality dětí a mladistvých v různých regionech ČR v roce 2008.

⁹⁴ *Statistiky* [online]. Praha 2011 [cit. 12. 12. 2011]. Dostupný z WWW: <<http://www.policie.cz/clanek/statisticke-prehledy-kriminality-725362.aspx>>.

V období roku 2009 bylo na území Středočeského kraje dětmi a mladistvými spácháno celkem 710 trestných činů. Z toho bylo 109 skutků spácháno nezletilými pachateli a 601 skutků mladistvými. V 513 případech šlo o obecnou kriminalitu a ve 197 případech o ostatní trestnou činnost a kriminalitu hospodářskou. Z trestné činnosti pak převažuje majetková trestná činnost, která byla dětmi a mladistvými spáchána ve 305 případech, dále násilná trestná činnost, o kterou šlo ve 108 případech.⁹⁵ V grafu č. 3 je uvedeno porovnání kriminality dětí a mladistvých ve Středočeském kraji za rok 2009 s Prahou a Jihomoravským krajem. Dále je v grafickém znázornění pro názorné srovnání uvedena celková kriminalita dětí a mladistvých v České republice.

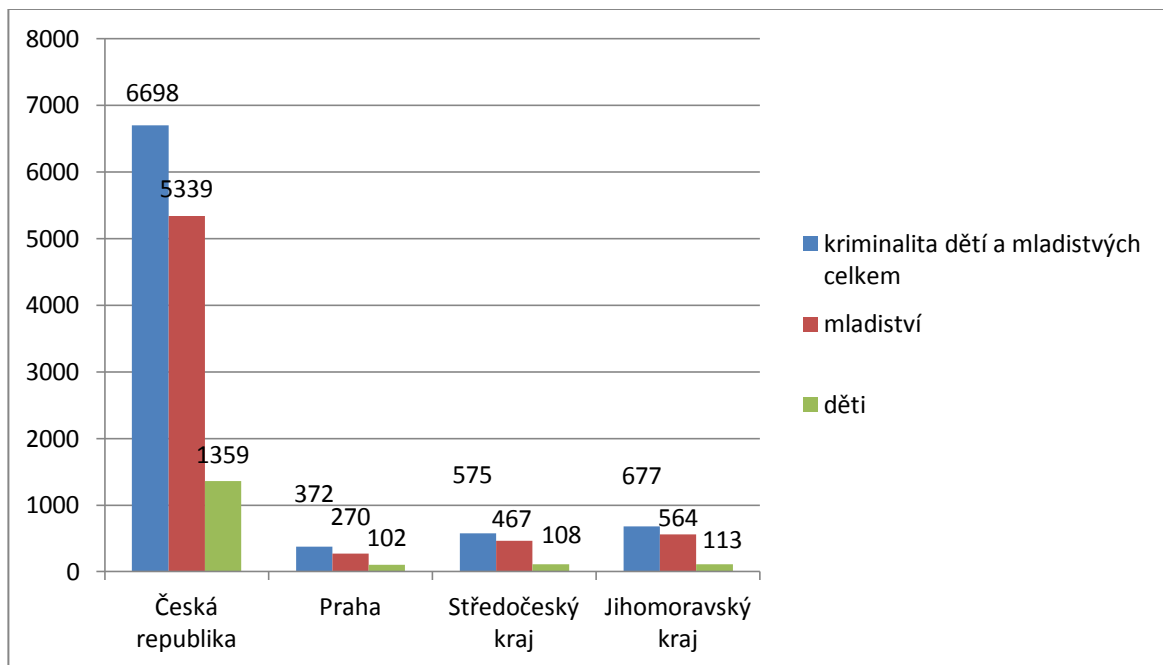
Graf č. 3: Porovnání kriminality dětí a mladistvých v jednotlivých regionech ČR v roce 2009.

⁹⁵ *Statistiky* [online]. Praha 2011 [cit. 12. 12. 2011]. Dostupný z WWW: <<http://www.policie.cz/clanek/statisticke-prehledy-kriminality-327216.aspx>>.

Za rok 2010 bylo na území Středočeského kraje mladistvými a dětmi spácháno celkem 575 trestných činů, ze kterých se v 536 případech jednalo o obecnou kriminalitu a ve 39 případech šlo o ostatní trestnou činnost a kriminalitu hospodářskou. Nezletilí pachatelé se na této trestné činnosti podíleli ve 108 případech a mladiství pachatelé ve 467 případech. Opět převažuje majetková trestná činnost, které se děti a mladiství dopustili celkem ve 345 případech. O násilnou trestnou činnost pak šlo v 81 případech. Zbytek opět zaujímá jiná trestná činnost, za kterou lze jako příklady nejvýraznější uvést například sil dopravní nehody, sprejerství, nedovolenou výrobu a distribuci drog.⁹⁶ V grafu č. 4 uvádím další porovnání kriminality dětí a mladistvých ve Středočeském kraji za rok 2010 s Prahou a Jihomoravským krajem. Pro názorné srovnání jsou v níže zpracovaném grafu opět uvedeny i hodnoty celkové kriminality dětí a mladistvých v České republice.

Graf č. 4: Porovnání kriminality dětí a mladistvých v jednotlivých regionech ČR v roce 2010.

⁹⁶ *Statistiky* [online]. Praha 2011 [cit. 12. 12. 2011]. Dostupný z WWW: <<http://www.policie.cz/clanek/statisticke-prehledy-kriminality-650295.aspx>>.

6.3 Odůvodnění vývoje kriminality a poznatky pro praxi

Vývoj kriminality u dětí a mladistvých z let 2008 a 2009 lze hodnotit jako v podstatě vyrovnaný, kdy uvedené hodnoty se od sebe příliš neodlišují. Kriminalita ve Středočeském kraji nijak zvlášť neklesla ani nestoupla. Mírný úbytek trestné činnosti v roce 2010 pak lze přičíst spíše novému trestnímu zákoníku, který v tomto roce začal platit. V trestním zákoníku č. 40/2009 Sb.⁹⁷ byl vypuštěn například trestný čin Řízení motorového vozidla bez řidičského oprávnění podle § 180d) trestního zákona 140/1961 Sb.⁹⁸ Tohoto trestného činu se děti a mladiství dopouštěli v předchozích letech poměrně často. Tento trestný čin je ve statistice uveden jako ostatní trestná činnost a například v roce 2009 šlo o 143 trestných činů a v roce 2008 dokonce o 162 trestných činů. Nově se tato trestná činnost mladistvých pachatelů posuzuje pouze jako přestupkové jednání podle § 125c odstavec 1, písmeno e), bod 1, Zákona o provozu na pozemních komunikacích č. 361/200 Sb.⁹⁹ Za takovéto jednání hrozí pachateli ve správním řízení pokuta ve výši 25 000,- Kč až 50 000,- Kč a uložení zákazu činnosti do jednoho roku.

Co se týče posouzení trestné činnosti dětí a mladistvých je třeba si dále říci, že pracujeme pouze se statistikou objasněných případů. Určitě nikdo nepochybuje o tom, že se děti a mladiství podílí na trestné činnosti daleko více, avšak tuto trestnou činnost se nepodařilo objasnit. Celkový podíl účasti dětí mladistvých na trestné činnosti je tedy určitě ve skutečnosti daleko vyšší. Jako nejvýraznější trestnou činnost, které se děti a mladiství dopouštějí nejvíce lze uvést bezesporu majetkovou kriminalitu. Tímto mladiství pachatelé nijak nevybočují z předmětu zájmu všech pachatelů, protože majetková kriminalita zaujímá první místo ve všech statistikách. Ze statistických tabulek je patrné, že lze srovnat Prahu a Středočeský kraj co se týče počtu spáchaných trestných činů, kdy se jejich počet v podstatě nepatrně liší. Více ze statistiky vybočuje Jihomoravský kraj, kde jsou počty trestných činů spáchaných nezletilými a mladistvými pachateli až 3x vyšší. Tento stav se vyrovnává až v hodnotách uváděných za rok 2010, což lze zřejmě přičíst

⁹⁷ ČESKO. Zákon č. 40/2009 Sb., Trestní zákoník. In: *Sbírka zákonů, Česká republika*. 2009, částka 011.

⁹⁸ ČESKOSLOVENSKO. Zákon č. 140/1961 Sb., Trestní zákon. In: *Sbírka zákonů, Československá republika*. 1961, částka 065.

⁹⁹ ČESKO. Zákon č. 361/200 Sb., Zákon o provozu na pozemních komunikacích. In: *Sbírka zákonů, Česká republika*. 2000, částka 98

jednak novému trestnímu zákoníku platnému od 1. 1. 2010 a jednak zřejmě preventivní politice státu a prevenci na místní úrovni. Proč je statistika trestné činnosti u mladistvých pachatelů v Jihomoravském kraji až trojnásobná oproti Praze a Středočeskému kraji se můžeme pouze dohadovat. Může jít o souhrn celé řady faktorů ovlivňujících tento stav. Příčinou by mohla být například vyšší nezaměstnanost na Jižní Moravě oproti Středním Čechám a Praze a nižší kupní síla, či životní úroveň, styl nebo způsob života. Může ale za tím být i například schopnost policie trestnou činnost lépe šetřit, rozkrýt a objasnit.

Porovnáním kriminality dětí a mladistvých ve Středočeském kraji v porovnání se spáchanou celkovou objasněnou kriminalitou ve Středočeském kraji si pak lze učinit obrázek, jakou část z celkového počtu objasněných trestných činů zaujímají trestné činy spáchané dětmi a mladistvými pachateli. Za uvedené období tří po sobě jdoucích let pak lze v podstatě konstatovat skutečnost, že se tento podíl dětí a mladistvých za uvedené období nijak výrazně neliší. Mírné snížení počtu spáchaných trestných činů v roce 2010 pak lze přičíst spíše novému trestnímu zákoníku, nežli osvětě, nebo prevenci.

ZÁVĚR

Proč se tedy kriminalita dětí a mládeže objevuje? Jednou z příčin může být například krizový vztah v rodině, nezáměr, nedostatek péče. Omezování samostatnosti dítěte může negativně ovlivnit jeho mravní a morální vývoj. Dalším negativně ovlivňujícím faktorem může být například neúplná rodina. I nedostatek citových vazeb může dítě poznamenat po stránce psychické. Rodiče by si měli především uvědomit, že jsou pro dítě vzorem. Podle toho by se měli chovat a před dítětem vystupovat. Rodiče by u dětí měli mít přirozenou autoritu, kterou si však vytvoří postupně svým přístupem, stylem a způsobem výchovy. Autorita se nedá u dítěte vynutit nějakou násilnou formou. Chybou ze strany rodiny může být i podpora nevhodného způsobu trávení volného času, kdy děti nemají co dělat, nudí se.

Jaká jsou tedy možná řešení? U dětí je třeba zejména zabezpečit vhodné a žádoucí trávení volného času. Dobré je podporovat u dětí zájmové kroužky a koníčky tak, aby se děti a mládež nenudily a zařadily se do společnosti se stejnými zájmy. Ze strany problémových dětí a rodin s rizikovým faktorem výchovného prostředí je třeba větší péče sociálních pracovníků při kontrolách narušených rodin a dohled nad výchovou dětí v takovýchto rodinách. Při nezvládnutí výchovy dítěte, je dále třeba vyhledat pomoc u dětských psychologů. Zde vidím zejména přínos systému včasné intervence. Pokud bude SVI dobře nastaven a propracován, bude na místní úrovni správně fungovat. Pak můžeme včas rozpoznat a podchytit už v prvopočátku možné vznikající problémy při výchově dětí a mládeže a tyto i včasně řešit.

Prevenici kriminality můžeme rozdělit do dvou částí a to na prevenci primární a sekundární. Primární prevence se týká dětí a mládeže, které se takového nežádoucího jednání dosud nedopustily. Sekundární prevence je pak u dětí, které se takového jednání již v minulosti dopustily. V obou dvou případech je třeba se zaměřit na důslednou výchovu a osvětu dětí a mládeže ve škole a v rodině popřípadě výchovném či sociálním ústavu. Výchova dětí v rodině a ve škole je nejvýznamnějším prostředkem sociální prevence výchovy dětí a mládeže. Mládež si svůj statut a morální kredit teprve vytváří a v tomto směru je třeba s ní pracovat. Vlivným nástrojem je i sociální politika státu, která ovlivňuje systém vzdělávání, zaměstnanost, stabilitu a funkčnost rodiny. Další důležitou

věcí je otázka legislativy, jejího fungování a práce kompetentních orgánů, nevládních organizací, sociálních odborů městských úřadů a orgánů činných v trestním řízení. V případě prevence sekundární je třeba se pokusit o nápravu, poučit se z předchozích chyb a těchto se snažit nadále vyvarovat.

V práci jsem již zmínil všeobecně známou skutečnost, že jednodušší a levnější je sociálně patologickým jevům předcházet, než se následně snažit napravit vzniklé škody. Protiprávnímu jednání u dětí je třeba předcházet především žádoucí výchovou ze strany rodičů, kontrolou a dohledem. Pokud však dojde k selhání ze strany dítěte a následnému kriminálnímu nebo delikventnímu chování, je třeba se dítěti dále věnovat a pokusit se o včasnou nápravu. V prvopočátku lze takovéto jednání poměrně dobře podchytit a snaha o nápravu jedince je korunována poměrně slušným stupněm úspěšnosti. Když dítě v excesech pokračuje, je třeba se mu dále věnovat. Snažit se podchytit možné příčiny kriminálního chování dítěte a snažit o to, aby si samo uvědomilo následky a především škodlivost a nebezpečnost svého jednání. Vždyť i kdyby došlo po opakovaném jednání ze strany dětí a mládeže k nápravě jednoho nebo jen několika málo jedinců, stále se to společnosti vyplatí. Investice spojené s nápravou vzniklých škod jsou pro společnost daleko větší zátěží, než investice do prevence kriminality mládeže.

Cílem práce bylo prezentování jevu kriminality u dětí a mládeže jako jevu pro společnost nežádoucího a zatěžujícího. Snažil jsem se ukázat na možné příčiny vzniku tohoto chování u dětí a zmínit rizika, která hrozí dětem ve společnosti. V práci jsem vymezil okruh oblastí, ve kterých je prevence v ČR uplatňována, kdy jsem se zaměřil především na výchovu dětí v rodině i ve škole. Zmínil jsem i otázku vhodného trávení volného času. Dále jsem v práci rozebral důsledky, které pro mladistvé pachatele vyplývají v důsledku spáchaného protiprávního jednání. Vymezil jsem působnost příslušných právních norem, jejich vzájemný vztah a subsidiaritu. Jednotlivé druhy ochranných, výchovných a trestních opatření jsou v práci uvedeny a objasněny tak, aby bylo patrné, co uložení takového druhu trestu pro mladistvého pachatele znamená, a jaké z toho pro něj vyplývají důsledky. Dále je porovnán vývoj kriminality v posledních letech ve Středočeském kraji, kdy jsem došel k závěru, že vývoj kriminality je dá se říci v podstatě totožný a příliš neměnný. Drobné odchylky v nárůstu lze spíše přičíst na vrub dobré práce police, kdy se jí lépe dařilo trestnou činností dětí a mladistvých rozkrýt a objasnit. Snížení počtu trestných činů v roce 2010 pak lze přičíst spíše tomu, že vstoupil v platnost nový

trestní zákoník. V porovnání Středočeského kraje s dalšími regiony Prahou a Jihomoravským krajem jsem došel k závěru, že vývoj kriminality v jednotlivých částech ČR je různý nezávisle na počtu obyvatel či rozloze. Může tak jít o lepší práci policie na poli objasněnosti nebo může jít soubor faktorů, které dané teritorium předurčují k tomu, aby zde byl výskyt tohoto negativního jevu vyšší. Může jít zejména o faktory sociální spojené například spojené s nepříznivými společenskými a ekonomickými podmínkami, životní úrovní apod. Díky této práci se mi podařilo seznámit se dostatečně s danou tematikou, rozšířit si obzor a osvojit si znalosti, které mohu následně uplatnit v praxi.

SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ

Literární zdroje

1. ČÍRTKOVÁ, L. *Policejní psychologie*. 1. vyd. Plzeň: vydavatelství Aleš Čeněk, 2006. 310 s. ISBN 80-86898-73-3.
2. FISCHER, S. *Sociální patologie*. 1. vyd. Praha: Grada, 2009. 224 s. ISBN 978-80-247-2781-3.
3. HAVLÍK, R. *Úvod do sociologie*. 3. vyd. Praha: Karolinum, 2003. 128 s. ISBN 80-246-8381-0.
4. HOFBAUER, B. *Děti, mládež a volný čas*. 1. vydání Praha: Portál, 2004. 173 s. ISBN 80-7178-927-5.
5. JEDLIČKA, R., aj. *Děti a mládež v obtížných životních situacích*. 1. vyd. Praha: Themis, 2004. 478 s. ISBN 80-7312-038-23.
6. MATOUŠEK, O., KROFTOVÁ A. *Mládež a delikvence*. 2. vyd. Praha: Portál 2003. 340 s. ISBN 80-7178-771-X.
7. MARTÍNEK, Z. *Agresivita a kriminalita mládeže*. 1. vyd. Praha : Grada Publishing a. s. 2009. 150 s. ISBN 978-80247-2310-5.
8. NIKL, J. *Sociálně patologické jevy u dětí a mládeže se zaměřením na jejich prevenci*. Praha: Policejní akademie ČR, 2000. 100 s. ISBN 80-7251-033-9
9. NOVOTNÝ, O., ZAPLETAL, J. a kol. *Kriminologie*. 2. vyd. Praha: ASPI Publishing, s.r.o., 2004. 528 s. ISBN 80-86432-08-4.
10. ŘEZÁČ, J. *Sociální psychologie*. 1. vyd. Brno: Paido, 1998. 268 s. ISBN 80-85931-48-6.
11. SBORNÍK STUDIÍ, *Děti a jejich problémy*. 2. vyd. Praha: Sdružení Linka Bezpečí, 2005. 131 s. ISBN 80-239-4482-7.
12. SOCHŮREK, J., *Úvod do sociální patologie*. 1. vyd. Liberec: TU Liberec, 2009. 183 s. ISBN 978-80-7372-448-1.
13. SVATOŠ, R. *Kriminologie ve světle nového trestního zákoníku*. 1. vyd. České Budějovice: Vysoká škola evropských a regionálních studií, 2010. 174 s. ISBN 978-80-86708-21-8.

14. VANTUCH, P. *Trestní zákoník s komentářem*. 1. vyd. Praha: ANAG, 2011. 1368 s. ISBN 978-80-7263-677-8.
15. VÁGNEROVÁ, M. *Vývojová psychologie*. 1. vyd. Praha: Nakladatelství Karolinum, 2005. 430 s. ISBN 80-246-0956-8.
16. ZÁŠKODNÁ, H. *Psychosociální problémy adolescentů*. 1. vydání České Budějovice: JU ZF České Budějovice, 1998. 93 s. ISBN 80-7040-306-3.
17. ZOUBKOVÁ, I. *Kontrola kriminality mládeže*. 1. vydání Dobrá Voda u Pelhřimova: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2002. 231 s. ISBN 80-86473-08-2.
18. ZOUBKOVÁ, I. NIKL, J., ČERNÍKOVÁ, V. *Kriminalita mládeže*. Praha: Policejní akademie ČR, 2001. 100 s. ISBN 80-7251-070-3.

Elektronické zdroje

1. *Ministerstvo vnitra ČR - Prevence* [online]. 2011 [cit. 12. 10. 2011]. Dostupný z WWW: <<http://www.mvcr.cz/clanek/prevence-519728.aspx?q=Y2hudW09Ng%3d%3d>>.
2. *Programy sociální integrace - Volnočasové aktivity* [online]. 2011 [cit. 1. 11. 2011]. Dostupný z www: <http://www.integracniprogramy.cz/index.php?option=com_content&view=article&id=878&Itemid>.
3. *Městská policie Karlovy Vary - Systém prevence kriminality v České republice* [online]. 2011 [cit. 24. 10. 2011]. Dostupný z WWW: <<http://www.mpkv.cz/index.asp?menu=307>>.
4. *Ministerstvo vnitra ČR - Systém včasné intervence* [online]. Praha Dostupný z WWW: <http://aplikace.mvcr.cz/archiv2008/bezpecnost/delikventi/metodika_svi07.pdf>.
5. *Probační a mediační služba ČR - Cíle, poslání, činnosti* [online]. Dostupný z WWW: <<https://www.pmscr.cz/o-pms/>>.
6. *Probační a mediační služba ČR - Práce s mladistvými a dětmi* [online]. 2011 [cit. 15. 10. 2011]. Dostupný z www: <<https://www.pmscr.cz/mladistvi-a-deti/>>.

7. *Ministerstvo vnitra ČR – Prevence kriminality, republikový výbor, programy prevence na místní úrovni* [online]. Praha Dostupný z WWW: <<http://aplikace.mvcr.cz/archiv2008/prevence/system/pojmy/1.1.htm>>.
8. *Ministerstvo vnitra ČR – Trestní zákoník ČR* [online]. 2009 [cit. 23. 11. 2011]. Dostupný z WWW: <<http://aplikace.mvcr.cz/sbirka-zakonu/SearchResult.aspx>>.
9. *Bussienes center – trestní řád ČR* [online]. 2011 Dostupný z WWW: <http://business.center.cz/business/pravo/zakony/trestni_rad/>.
10. *Ministerstvo vnitra ČR – Zákon o soudnictví ve věcech mládeže* [online]. 2003 [cit. 5. 12. 2011]. Dostupný z WWW: <<http://aplikace.mvcr.cz/archiv2008/sbirka/2003/sb079-03.pdf>>.
11. *Ministerstvo vnitra ČR – Statistiky* [online]. Praha 2011 [cit. 15. 11. 2011]. Dostupný z WWW: <<http://www.policie/clanek/statisticke-prehledy-kriminality-650295.aspx>>.
12. *Slovník cizích slov - Abstrakce* [online]. 2006 [cit. 24. 3. 2012]. Dostupný z www: <http://slovník-cizich-slov.abz.cz/web.php/hledat?typ_hledani=prefix&cizi_slovo>.

Legislativní dokumenty

1. ČESKO. Zákon č. 218/2003 Sb. Zákon o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže a o změně některých zákonů (zákon o soudnictví ve věcech mládeže). In: *Sbírka zákonů, Česká republika* [online]. 2003, částka 079, s. 4030-4052. Dostupný z WWW: <<http://aplikace.mvcr.cz/archiv2008/sbirka/2003/sb079-03.pdf>>.
2. ČESKO. Zákon č. 40/2009 Sb. Trestní zákoník. In: *Sbírka zákonů, Česká republika* [online]. 2009, částka 011, s. 354-461. Dostupný z WWW: <<http://aplikace.mvcr.cz/sbirka-zakonu/start.aspx>>.
3. ČESKO. Zákon č. 361/200 Sb., Zákon o provozu na pozemních komunikacích a o změnách některých zákonů. In: *Sbírka zákonů, Česká republika*. 2000, částka 098, s. 4570-4616.
5. ČESKOSLOVENSKO. Zákon č. 140/1961 Sb., Trestní zákon. In: *Sbírka zákonů, Československá republika*. 1961, částka 065, s. 1-48.

6. ČESKOSLOVENSKO. Zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním. In: *Sbírka zákonů, Československá republika* [online]. 1961, částka 066, s. 1-64. Dostupný z WWW: <http://business.center.cz/business/pravo/zakony/trestni_rad/>.

